

Реј Брасие
и др.

**Формирање цена за времето:
резиме и дискусија за
„Онтологија на финансиите“
на Сухаил Малик¹**

Ray Brassier
et al.

**Pricing Time: Outline and
Discussion on Suhail Malik's
"The Ontology of Finance"¹**

Биографска белешка

Реј Брасие е професор по филозофија на Американскиот универзитет во Бејрут, Либан.

**A. Резиме на „Онтологија на финансиите“
на Сухаил Малик**

Две лекции

1. [1] „... пазарите на деривати претставуваат *системски* ризик за националните и за светски економии“ [2] [...] „... релативната *големина* на овие пазари е фундаментален ризик за геополитичката, како и за економската безбедност“. (629)

Bionote

Ray Brassier is Professor of Philosophy at the American University of Beirut, Lebanon.

**A. Outline of Suhail Malik's
"The Ontology of Finance"**

Two Lessons

1. [1] "... derivatives markets present a *systemic* risk to national and world economies" [2] [...] "... the relative *size* of these markets is a fundamental risk to geopolitical as well as economic security." (629)

1 Следново е резиме на Suhail Malik, "The Ontology of Finance," *Collapse: Philosophical Research and Development*, Vol. VIII (2014), 629-813, подготвено од Реј Брасие, по кое следеше дискусија по неговото предавање на 28 јуни на Школата за политика и критика 2017 г. во Охрид, Македонија. Страниците што упатуваат на текстот на Малик се дадени во наводници во резимето. *Идентитети* му благодарат на издаваштвото Urbanomic за дозволата да ги репродуцира цитатите на Малик.

1 The following is an outline of Suhail Malik, "The Ontology of Finance," *Collapse: Philosophical Research and Development*, Vol. VIII (2014), 629-813, prepared by Ray Brassier, followed by a discussion after his lecture on June 28 at the School for Politics and Critique 2017 in Ohrid, Macedonia. Pages referring to Malik's text are given parenthetically within the outline. *Identities* would like to thank Urbanomic for permission to reproduce quotations from Malik's text.

Четири нешта за земање предвид

I. Финансиската моќ

2. „Што е финансиската моќ одвоена од суверенитетот на модерната држава? Бидејќи тука ‚финансии‘ е еуфемизам за системска динамичка организација на акумулација на капитал водена од пазарот, за овие прашања не може да се зборува во смисла на мотивации, добивки, или загуби на поединците што ја извршуваат финансиската моќ и нејзините променливости. [...] Она што е потребно е всушност *теорија на моќ за финансии* што мора да предничи во однос на оперативната комплексност на финансиските пазари“. (637)

II. Иднина

3. „Најважна тука е општата реорганизација на релацијата кон иднината преку цената - не само во дефинираната арена на пазарите на деривати, туку во целиот општествен поредок. [...] дериватите покажале дека системски операционализираат единствен модалитет на влогот што е суштински за стандардната идеја за обложување, но е теоретски и практично недостапна во основата на таа стандардна идеја“. (638)

III. Посткапитализам

4. „Левиот акцелерационизам [т.е. Срничек и Вилијамс] мора да ја напушти својата (вистински амбивалентна) приврзаност кон Марксовите детерминации на капитализмот и на политичката економија, како и на оние што се засноваат на трудот, затоа што тие не се, општо, предусловите за капиталот-моќ, туку тенденциозни погрешни разбирања за него. [...] Предлогот што се дава тука е во линија на тоа дека патиштата до посткапитализмот, и каков може да биде тој услов и неговата политичка економија, напротив треба

Four Considerations

I. Finance Power

2. “What is finance power distinct from modern state sovereignty? Since ‘finance’ here is a euphemism for a systemic market-led dynamic organization of capital accumulation, these questions cannot be taken up in terms of the motivations, gains, and losses of those individuals who effectuate financial power and its vicissitudes. [...] What is required is instead a *power theory of finance* that must take its lead from the operational complexity of financial markets. [...] [i.e.] a nonstandard general theory of price and of the political economy of finance.” (637)

II. Futurity

3. “Most significant here is the reorganization of the relation to the future via price in general - not just within the circumscribed arena of derivatives markets, but across the entire social order. [...] derivatives are shown to systemically operationalise an unprecedented modality of the wager that is intrinsic to the standard notion of betting but is theoretically and practically unavailable upon the basis of that standard notion.” (638)

III. Postcapitalism

4. “Left Accelerationism [i.e. Srnicek and Williams] must abandon its (admittedly ambivalent) attachment to Marxian and labor-based determinations of capitalism and political economy, because these are not the prerequisites of capital-power in general but tendentious misapprehensions of it [...] The proposition advanced here is rather that the routes to postcapitalism, and what that condition and its political economy can be, need to be instead determined in relation to ‘the most advanced theoretical tools available today. In practical terms, this now means finance

да се одредат во однос на „најнапредните теориски алатки достапни денес“. Практично говорејќи, сега ова значи, општо финансии, и конкретно, деривати - не марксизам“. (639-40)

IV. Критика на „неорационализмот“

5. „... искоренувањето на социјалните норми од капиталот-моќ (нормативност што не повлекува со себе уништување на општествениот ред, туку хронично реинституционализирање на ризичен ред) предизвикува сомнеж во однос на политичката и теоретската адекватност на „неорационалистичката“ програма за амбициите на левиот акцелерационизам. Поточно, ако неорационализмот тврди дека социјалните и субјективните норми може прогресивно да се трансформираат со прагматскиот универзализам на авторевидирачките рационални норми, тоа тврдење го претпоставува авторитетот на разумот не само врз концептуалната мисла, туку и врз социјалните норми, и на можноста за ревидирање на социјалните норми. Сепак, од причините сведени подолу под име на ризичниот ред како капитализација, и двата неорационалистички предуслова се, најмалку, дискутабилни: тоа е затоа што капиталот-моќ, иако, секако, не воден од теоретскиот разум, ги ревидира социјалните норми до точка во која социјалните норми целосно ја губат ефикасноста; авторитетот од кој било вид не е доминантната модалност на моќта во ризичниот ред; и самиот ризик отфрла каква било тенденциозна организација или универзалистичка детерминација, колку и да е рационално одредена и со можност за ревидирање, освен поголема капитализација (чија рационалност не е како на теоретскиот разум) [...] неорационализмот [мора] да го докаже односот меѓу конструирањето и спроведувањето на рационалните норми од една страна, и поткопувањето на

in general, and derivatives in particular - not Marxism.” (639-40)

IV. Critique of “Neorationalism”

5. “... the extirpation of social norms by capital-power (a normativity that does not entail the destruction of social order but the chronic re-institutionalization of a risk order) casts significant doubt upon the political and theoretical adequacy of a ‘neorationalist’ programme to the ambitions of Left Accelerationism. That is, if neorationalism contends that social and subjective norms can be progressively transformed by the pragmatic universalism of self-revising rational norms, that contention supposes both the authority of reason not only over conceptual thought but also over social norms, and also the revisability of social norms. Yet, for reasons deduced below under the name of the risk-order as capitalization, both of these neorationalist prerequisites are at best questionable: for capital-power, though certainly not directed by theoretical reason, revises social norms to the point at which social norms lose efficacy altogether; authority of any kind is not a prevalent power-modality in the risk-order; and risk itself proscribes any tendential organization or universalist determination, however rationally determined and revisable, other than that of greater capitalization (whose rationality is not that of theoretical reason) [...] neorationalism [must] substantiate the relation between the construction and implementation of rational norms on the one side, and the vitiation of normativity on the other side - the side of the social order constituted by capital-power.” (641-2)

The Four Stages of the Argument

- a. Nitzan and Bichler on capital-power
- b. Logic of derivatives pricing as variant of Derridean *différance*

нормативноста, од друга страна - страната на општествениот ред кој се состои од капиталот-моќ“.
(641-2)

Четири фази на аргументот

- a. Нитзан и Бихлер за капиталот-моќ
- b. Логиката на формирањето цени на дериватите како варијанта на *différance* на Дерида
- c. Елена Еспозито за поврзувањето на времето [time-binding]²
- d. Ели Ајаче за догматската непредвидливост

Капиталот-моќ

6. „... Нитзан и Бихлер³ предлагаат дека капиталот е *директно* моќ затоа што тој не е ниту материјален ентитет, ниту продуктивен процес, туку самата способност на отсутни сопственици да го контролираат, обликуваат и реструктурираат општеството пошироко‘ - контрола на продуктивноста која вклучува цел спектар на институции на моќ‘, и тоа не само затоа што на сопственоста во отсуство, во суштина, ѝ требаат комплексни и спроводливи институционални структури во цело општество. Акумулацијата на капитал е истовремено и нужно политички факт“.
(642)
7. „... главниот конфликт и борбата за моќ во капитализмот е *меѓу* оние кои акумулираат капитал, од кој секој се труди да биде поуспешен од другите сопственици на капитал. Капиталистите не сака-

- c. Elena Esposito on time-binding²
- d. Elie Ayache on thetic contingency

Capital-power

6. „... Nitzan and Bichler³ propose that capital is *directly* power because it is ‘neither a material entity, nor a productive process, but rather the very ability of absentee owners to control, shape, and restructure society more broadly’ - a control of productivity that involves the ‘entire spectrum of power institutions,’ not least because the absentee ownership at its core requires complex and enforceable institutional structures across a society. Capital accumulation is at once and necessarily a political fact.” (642)
7. “... the main conflict and power struggle in capitalism is *between* those accumulating capital, each of whom looks to do better than the other owners of capital. Capitalists do not just seek to accumulate capital nor (as liberal business dogma has it) to maximize profits, but rather to ‘beat the average’ represented by the normal rate of return. That rate is set not just by the standard instruments such as interest rates, but also by the rate of accumulation of every company and absentee owner, who are therefore competitors for capital. Nitzan and Bichler’s shorthand for accumulation by intracapitalist rivalry is *differential accumulation*, which also posits that accumulation for any one firm is locked into the spectrum of institutional arrangements at local, sectorial, or global scales.” (642-3)

2 Elena Esposito, *The Future of Futures: The Time of Money in Financing and Society* (Cheltenham: Edward Elgar, 2011).

3 Цитатите од Нитзан и Бихлер во цитатите на Малик се земени од: Jonathan Nitzan and Shimshom Bichler, *The Global Political Economy of Israel* (London: Pluto, 2002), и *Capital as Power: A Study of Order and Creorder* (London: Routledge, 2009).

2 Elena Esposito, *The Future of Futures: The Time of Money in Financing and Society* (Cheltenham: Edward Elgar, 2011).

3 Quotations from Nitzan and Bichler within Malik’s quotations herewith are taken from: Jonathan Nitzan and Shimshom Bichler, *The Global Political Economy of Israel* (London: Pluto, 2002), and *Capital as Power: A Study of Order and Creorder* (London: Routledge, 2009).

ат само да акумулираат капитал ниту (како што е случајот со либералната бизнис догма) да се зголемат до максимум профитите, туку повеќе сакаат „да го надминат просекот“ претставен преку нормалната стапка приходи. Таа стапка не ја поставуваат само стандардните инструменти, како што се каматните стапки, туку и стапката на акумулација на секоја фирма и сопственик во отсуство, што се конкуренти за капитал. Стенограмот на Нитзан и Бихлер за акумулација со интракапиталистичко ривалство е *диференцијална акумулација*, што исто така претпоставува дека акумулацијата за која било фирма е ставена во спектарот на институционалните договори на локално, секторско или глобално ниво“. (642-3)

Двата главни аспекта на диференцијалната акумулација се *ценаџа* и *сабоџаџа*

8. „... цената „ни кажува колку е подготвен еден капиталист да плати сега за да добие прилив на пари подоцна“. Тогаш, цената е суштинска за капиталистичката космологија како организирачки индекс на диференцијалната акумулација. Таа е „само единица со кој се уредува капитализмот“, каде што капитализацијата е шемата на тој ред [...] , обврзници, корпоративни акции, преферирани акции, хипотеки, банкарски сметки, лични заеми или регистрирана сопственост на блок згради, се само различни инкарнации на истата работа: сите се ентитети што генерираат приходи“, како во произведен капацитет, фиксиран или варијабилен капитал, корпоративни структури и други материјални термини. Акумулацијата на капитал во секоја прилика се организира само од и за нејзината финална цел: очекувана заработка“. (645-6)

Така,

The Two Primary Aspects of Differential Accumulation Are *Price* and *Sabotage*

8. “... price ‘tells us how much a capitalist would be prepared to pay now to receive a flow of money later.’ Price, then, is core to the capitalist cosmology as an organising index of differential accumulation. It is ‘merely the unit with which capitalism is ordered,’ capitalization being the pattern of that order [...] ‘bonds, corporate shares, preferred stocks, mortgages, bank accounts, personal loans, or the registered ownership of an apartment block are simply different incarnations of the same thing: they are all income-generating entities,’ as is production capacity, fixed or variable capital, corporate structures, and other material terms. Capital accumulation is on each occasion organized only by and for its final cause: anticipated earnings.” (645-6)

Thus

- a. Prices are uniform across space and time, providing universal and transhistorical equivalence.
 - b. Price is a direct index of differential accumulation and hence of social power: it structures the dynamic re-ordering of power.
 - c. Price is the medium of a “transformative power-rationality whose specific historical organization is the result of intracapitalist conflict.”
9. Sabotage: Locally, it entails diminishing competing firms’ capital accumulation relative to one’s own; globally, it entails “‘limiting the average rate of growth of profit’ in order to secure a differentially greater accumulation per firm *against* the average rate.” (650)
 10. “As a systemic condition, differential sabotage manifests itself in diverse social arrangements including unemployment, inflation, wage restraint, social fra-

- a. Цените се униформни, независно од просторот и времето, осигурувајќи универзална и трансисториска еквивалентност.
- b. Цената е директен индекс на диференцијалната акумулација и со тоа на социјалната моќ: таа го структурира динамичното преуредување на моќта.
- c. Цената е медиумот на „трансформативната рационалност на моќта чија специфична историска организација е резултат на интракапиталистички конфликт“.
9. Саботажа: Локално, таа подразбира намалување на акумулацијата на капиталот во однос на сопствениот; глобално, тоа подразбира „ограничување на просечната стапка на пораст на профитот“ за да се осигури диференцијално поголема акумулација по фирма во однос на просечната стапка“. (650)
10. „Како системски услов, диференцијалната саботажа се манифестира себеси во разни општествени моменти како невработеноста, инфлацијата, ограничувањето на надниците, социјалната ранливост, образовната политика, регулирањето на имиграцијата, итн. [...] капиталистите не акумулираат капитал за да ги максимизираат профитите со зголемување на производството, иновацијата и потрошувачката [туку] диференцијалната акумулација бара компромитирање на самото производство. Тогаш, бизнисот не само што е непродуктивен, туку, уште повеќе, нужно *контрa*продуктивен - како што се генерално и општо капиталистичките општества“. (651)
11. „... финансиите нужно *генерално* ја шират саботажата, што значи, тие се инхерентно непродуктивна моќ. Капитализирањето на бизнис-зара-

gility, education policy, immigration regulation, etc. [...] capitalists do *not* accumulate capital by seeking to maximize profits by increasing production, innovation, and consumption [but rather] differential accumulation requires compromising production as such. Business is then not just unproductive but, moreover, necessarily *counterproductive* - as are capitalist societies overall and in general.” (651)

11. “... finance necessarily promulgates sabotage *in general*, meaning that it is an inherently counterproductive power. The capitalization of business earnings ‘represents nothing but incapacitation’; or, contrasted to price as an abstract financial magnitude, ‘capital is a negative industrial magnitude.’ To extend Nitzan and Bichler’s formulation, the *positive* determination of price *qua* ‘abstract financial magnitude’ is [...] that it directly indexes capital-power’s ordering and reordering.” (657)

Capital-power Is Exerted through Pricing

12. “... price and sabotage are coeval and mutually determining, directly constituting the organization of power across society at every scale as a necessarily integrated *political economy*.” (652)
13. “... this demonstration of differential accumulation via price-setting strategies makes explicit that the administering price according to mark-ups ‘already embodies the power to incapacitate’ the social order. That power of fiat pricing can be identified with Michal Kalecki’s notion of a ‘degree of monopoly,’ which ‘measures the consequence for relative profit margins of monopolistic institutions and forces,’ that is, the degree of power concentrated in a firm relative to the entire spectrum of social institutions. The mark-up of ‘administered prices’ is then not only directly the power to incapacitate by competition and the ability or not to own at a given price; it is also the

ботките ,претставува само онеспособување‘; или, наспроти цената како апстрактна финансиска сила, ,капиталот е негативна индустриска сила‘. Проширувајќи ја формулацијата на Нитзан и Бихлер, *позитивната* одредница на цената како ,апстрактна финансиска сила‘ е [...] што директно го индексира уредувањето и преуредување на капиталот-моќ“. (657)

Капиталот-моќ се применува преку формирањето цени

- 12.,... цената и саботажата се едноврсни и взаемно одредувачки, директно ја претставуваат организацијата на моќ во општеството на секое ниво како нужно интегрирана *позитивна економија*“. (652)
- 13.,... демонстрацијата на диференцијалната акумулација преку стратегии на воспоставување цени појаснува дека управувањето со цената во согласност со калкулациите ,веќе ја отелотворува моќта да се оневозможи‘ општествениот ред. Таа моќ на направеното формирање цени може да се идентификува со идејата на Михал Калецки за ,степен на монопол‘ која ,ја мери последицата на релативните профитни маргини на монополистичките институции и сили‘, т.е. степенот на моќ концентриран во фиксна релатива на целиот спектар на општествени институции. Тогаш, калкулацијата на ,управуваните цени‘ не е само директно моќта да се онеспособи конкуренцијата и способноста или неспособноста да се биде сопственик по дадена цена; таа е директна мерка на концентрацијата на моќ на фирмата во целиот социјален спектар. Клучната теоретска последица е што ако воспоставувањето цени ја напредува диференцијалната акумулација преку акумулација и концентрација на социјална моќ,

direct measure of the firm’s concentration of power in the entire social spectrum. The key theoretical consequence is that if price-setting advances differential accumulation via both accumulation and the concentration of social power, then *prices set the market.*” (653)

14. “Administered prices make explicit that price is the medium of capital accumulation *qua* power-ordering. Accumulation/sabotage is organized by the absentee ownership of assets, which is not ownership of production but of price-setting. This is what power is in capitalism.” (653-4)

The Power to Price Is the Power to Create and Destroy Social Order Independently of Social Constraints

15. “Indifferent to the specifics and qualitative particularities of how power is organized, markets and pricing predicated on finance enable social reshaping and reformatting ‘in innumerable ways’ that ‘no other ruling class has ever been able’ to undertake. It is thanks to finance that the market is the condition, instantiation, and medium of the indefinitely variable, anonymising, and fungible capital-power. Or: finance is the condition and means of capital-power, and capital ‘is finance, and only finance.’” (654-5)

Capitalization Is a Species of Financialization

16. “As the structural condition of capitalization, finance logically precedes it; and capitalization itself precedes (and exceeds) economics as the constitutive and necessary politics of that restricted regime. Or, inversely: economic practice is a restricted theoretical and practical rendition of capitalization, and capitalism is only a particular order of financialization, meaning that it is *not the only possible one*. The analysis and politics of capitalization advanced here requires that it is

тогаш *цениѝе го восѝосѝавувааѝи ѝазароѝи*“.
(653)

14. „Управуваните цени експлицитно покажуваат дека цената е медиум на акумулација на капитал како уредување на моќ. Акумулацијата/саботажата ја организира сопственоста на средствата во отсуство, што не е сопственост на производство, туку на воспоставување цени. Тоа е моќта во капитализмот“ . (653-4)

Моќта да се формираат цени, е моќ да се креира и уништува општествениот ред независно од општествените ограничувања

15. „Индиферентни кон конкретните и квалитативните особености за тоа како е организирана моќта, пазарите и формирањето цени врз основа на финансиите, овозможуваат социјално реформирање и реформатирање ‚на безброј начини‘ кои ‚ниту една друга владејачка класа не можела‘ да ги преземе. Благодарение на финансиите, пазарот е услов, конкретизација и медиум на бесконечно варијабилен, анонимизирачки и заменлив капитал-моќ. Или: финансиите се условот и средствата на капиталот-моќ, а капиталот е финанси и само финанси“ . (654-5)

Капитализацијата е вид на финансијализација

16. „Како структурен услов на капитализацијата, финансиите се негов логички претходник, а самата капитализација ѝ претходи на (и ја надминува) економијата како конститутивна и неопходна политика на тој ограничен режим. Или обратно: економската практика е ограничена теориска и практична интерпретација на капитализацијата, а капитализмот е само посебен ред на финансијализација, значи, *не е*

finance that is the a priori of all historical and theoretical determinations of ‘industrial capital.’” (655)

A Priori Financiality and Empirical Markets

17. “While the a priori financiality of capital-power is the *systemic* condition for capitalization, the finance markets are practical and institutional operating mechanisms and facts of capital accumulation. That is, though finance markets are certainly constituted by the financiality that conditions capitalization and its power-rationality (its transcendental condition, in critical philosophical terminology), finance markets cannot be *directly* identified with financiality in general without category error or subreption, because the former are an institutionally specific sector of capitalization. [... Therefore] the task of this essay is to articulate and integrate the two dimensions of finance - as a priori condition *and* as a historical fact - without directly identifying them. Yet it also seeks to demonstrate that finance markets and derivatives in particular *are* the truth of capital-power as endogenous capitalization made explicit in practice.” (659-60)

The Derivatives Contract

18. Forward price = agreed price

Delivery price = actual price of the asset at maturity (i.e., when it *will be* traded).

“... the contract is made in view of the likely difference between delivery and forward prices yielding a profit or loss for one of the parties.” (668)

19. “The contracted [derivatives] claim is contingent in a double sense: firstly, it depends upon an eventuality independent from and external to the contracted price, which is known as the underlying asset (some-

единствениот можен. За анализата и политиката на капитализацијата дадени тука, треба *финансиите* да се тоа што е априори во однос на сите историски и теоретски одредници на „индустрискиот капитал“. (655)

Априори финансијализацијата и емпириските пазари

17. „Додека априори финансијалноста на капиталот-моќ е *системскиот* услов за капитализација, финансиските пазари се практични и институционални оперативни механизми и факти на акумулацијата на капитал. Поточно, иако финансиските се секако составени од финансијалноста што ги условува капитализацијата и нејзината рационалност на моќта (нејзин трансцендентален услов, во термини на критичката филозофија), финансиските пазари не можат *директно* да се идентификуваат со финансијалноста општо без грешка во категоријата или погрешно прикажување, затоа што првите се институционално специфичен сектор на капитализацијата. [... Затоа] задачата на овој есеј е да ги артикулира и да ги интегрира двете димензии на финансиите - како априори услов и како историски факт - без директно да ги идентифицира. Сепак, исто така се обидува и да демонстрира дека финансиските пазари и дериватите особено, *се* вистината на капиталот-моќ како енодогена капитализација која станува експлицитна во пракса“. (659-60)

times reduced to ‘the underlying’); secondly, in the prevalent sense in which the term is understood in derivatives markets, the eventuality upon which the payout depends may or may not be occasioned, meaning that the contract will lead to a gain or a loss by one party or another, but without certainty as to who will be the gaining/losing party. Gains or losses are made dependent on whether the price agreed in the contract, the delivery price, is higher or lower than the market price of the underlying (the ‘spot price’) at maturity.” (662)

20. “[T]he derivative contract and therefore its market is dependent on the underlying in one regard only: whether or not the conditions stipulated in the contract are met. While the prices of the shares or equities of a company - and therefore investment in it - depend on the history and pathway of its profitability, productivity, growth, energy and resource costs, and so on, the payout of a derivative is determined solely by the terms set up by the contract [...] The historical, material, or qualitative particularity of the underlying is irrelevant beyond the *price* conditions set in the contract, as is its fate once the contract expires.” (668)

Price as Exogenous to Pricing

21. “... the derivative’s *exogenous* relation to that price is that of a traditionally-conceived wager: the throw of the dice does not depend on the bet made upon it, nor does the speed of the raindrop dripping down a window. By this account, derivatives are then but wagers on a price differential over time, an interpersonal and subjectively-constituted reckoning on circumstances external to the wager itself, predicated upon the non-knowledge of the future.” (673)

Договорот за деривати

18. Однапред договорена цена = договорена цена

Цена за испорака = фактичка цена на средството при дозреаност (т.е. кога ќе се продаде).

„... договорот е направен имајќи ја предвид веројатната разлика меѓу цената за испорака и однапред договорената цена која ќе ѝ донесе профит или загуба на една од страните“. (668)

19. „Барањето на договорните [деривати] е непредвидливо во двојна смисла: прво, зависи од евентуалност независна од, и екстерна, во однос на договорената цена, која е позната како основно средство (понекогаш редуцирано на „основното“); второ, во пораспространетата смисла во која се разбира терминот на пазарите на деривати, евентуалност од која зависи исплаќањето, може, но може и да не се предизвика, што значи дека договорот ќе води до добивка или загуба на една или друга страна, но без извесност за тоа која ќе биде страната која добива/губи. Добивките или загубите зависат од тоа дали договорената цена во договор, цената за испорака, е повисока или пониска од пазарната цена на основната („инстант [spot] цена“) при доспеаност“. (662)

20. „[Д]оговорот за деривати, а со тоа и неговиот пазар, зависат од основното само во еден однос: дали или не пропишаните услови во договорот се исполнети. Додека цените на акциите или сопствениот капитал на фирмата - и со тоа, инвестирање во него - зависат од историјата и патеката на неговата профитабилност, продуктивност, раст, енергија и трошоци за ресурсите, итн., исплаќањето на дериват се одредува само од правилата воспоставени во договорот [...] Историјата, материјалната или квалитативната осо-

Pricing as Temporization

22. „... the contract constitutes *the price differential* between delivery and strike prices at a specified future moment in time [strike price = price at which the derivative can be exercised]. Or, in another, equivalent formulation: the contract defers the trade of the underlying in order to institute the price differential *and*, conversely, the price differential specified by the forward contract is simultaneously a deferral of the exchange of the underlying asset. Put schematically: the forward contract defers exchange to constitute a price differential for an underlying asset in time or across markets, just as its positing of that differential defers immediate vending of the asset. A deferred differential, a differentiating deferral...“ (687-8)

Note: The difference between the forward price and the delivery price is not an actually determined magnitude. Nor is it the difference between two *actual* differences, e.g., forward price as $x-\Delta x$ and delivery price as $y-\Delta y$. The future difference $y-\Delta y$ is constitutive of the present difference $x-\Delta x$, just as the present difference $x-\Delta x$ is constitutive of the future difference $y-\Delta y$. The differentiation at issue is not the determination of a determinable difference between two actually determined differences. The derivatives contract is the determining inscription of an indetermination.

23. „Derivatives *constitute* price differentials precisely according to this différential logic of temporization, which is no less their operation: the delivery or exercise price is not the price as and when the contract is drawn up, and without the *noncoincidence* of the delivery price with the strike price there could be no derivative but only spontaneous vending.“ (689)

беност на основата е ирелевантна надвор од условите за *ценаӣа* воспоставени во договорот, како и нејзината судбина откако ќе истече договорот“ (668)

Цената како егзогена во однос на формирањето цени

21. „... *егзогенио̄и* однос на дериватот кон цената е како традиционално воспоставениот влог: фрлањето на коцките не зависи од влогот ниту пак зависи од брзината на дождовната капка која капе од прозорецот. Според овој преглед, дериватите се само влогови за диференцијалот на цената со тек на време, меѓучовечко и субјективно конституирано сметање на околности екстерни во однос на самиот влог, чиј предикат е непознавањето на иднината“ (673)

Формирањето цени како приспособување на приликите

22. „... договорот се состои од *диференцијало̄и* во *ценаӣа* меѓу цената за испорака и фиксната цена во конкретен иден момент во времето [фиксна цена = цена по која може да се користи дериватот]. Или, со друга, еквивалентна формулација: договорот ја одложува продажбата на основното за да го воведо диференцијалот во цената *и*, обратно, диференцијалот на цената, наведен конкретно во однапред договорениот договор, е симултано одложување на размената на основното средство. Дадено шематски: однапред договорениот договор ја одложува размената за да создаде диференцијал во цената за основно средство во времето или низ пазарите, како што поставувањето на тој диференцијал го одложува непосредното продавање на средството. Одложен диференцијал, диференцијално одложување...“ (687-8)

24. “[T]emporization is the condition for speculative accumulation.” (692)

Note: Derivatives are ontological because they inscribe the indetermination of the unrepresentable future, rather than the undeterminability of the unrepresentable past (Derrida's "trace of the Other" as ab-original source of ethical responsibility). Thus, for Malik, inscribing the indetermination of the future is a political act, whereas for Derrida registering the undeterminability of the past is an ethical responsibility.

25. “... derivatives are not preontological (that anteriority being one of Derrida's primary claims for *différance*); rather, their ontology consists of a binding and enforceable contract that is constituted by statute. That is, the institution of derivatives is the constitution of price *différentiation*.” (693)

Against Black-Scholes-Merton⁴

26. “Taking market pricing as a Wiener process, the uncertainty of the actual movement of a price in the future is rendered as a probability - a bounded and calculated anticipation - which, by necessity of its mathematical modelling, can only go up or down by a certain bounded percentage at ‘the next step’ given the initial price. Thus the trader exchanges contracts on the basis of probabilities that say nothing about the past or future in fact or in principle. The anticipation of price movement, the measure of changing ‘market forces,’ is both memoryless and, given its unpredictability, futureless. It is only the *present* probability of what the future might be, a calculated ‘perhaps’ which bears all the information of the system's history.” (700-1)

4 See Fischer Black and Myron Scholes, “The Pricing of Options and Corporate Liabilities,” *The Journal of Political Economy*, Vol. 81, No. 3 (May-June 1973), 637-54.

Забелешка: Разликата на однапред договорената цена и цената за испорака не е фактички одредена калкулација. Не е ниту разликата меѓу две *одредени* разлики, на пример, однапред одредената цена како $x-\Delta x$ и цената за испорака како $y-\Delta y$. Идната разлика $y-\Delta y$ се состои од моменталната разлика $x-\Delta x$, исто како што моменталната разлика $x-\Delta x$ се состои од идната разлика $y-\Delta y$. Диференцијацијата за која станува збор не е детерминација на разлика што може да се детерминира меѓу две фактички детерминирани разлики. Договорот за деривати е одредувачката инскрипција на едно нешто што не може да се детерминира.

23. „Дериватите ги *сочинуваат* диференцијалите меѓу цените точно според оваа *différential*-логика на приспособување на приликите, што е и нивна работа: цената за испорака или фиксната цена, не е цената при и кога се прави договорот, и без *несовпаѓање* на цената за испорака со фиксната цена, не може да има дериват, туку само спонтано продавање“. (689)

24. „[П]риспособувањето е условот за спекулативна акумулација“. (692)

Забелешка: Дериватите се онтолошки затоа што ја впишуваат неможноста за детерминирање на непретставливата иднина, наместо неможноста за детерминирање на непретставливото минато (кај Дерида „трага на Другиот“ како аб-оригинален извод на етичка одговорност). Така, за Малик, впишувањето на недетерминаноста на иднината е политички акт, додека за Дерида, регистрирањето на неможноста да се детерминира е етичка одговорност.

27. “Standard financial praxes thereby proscribe the complete account of their own operation as both logically predicated on *and* operationally constituting the volatility (and its pricing) that they institutionalise - that is, an account of price as more than merely constative of conditions and ‘forces’ acting elsewhere.” (710)

Note: The relevant contrast is between a *constative* and *performative* relation of pricing to price.

Volatility Is Endogenous to Pricing

28. “... the future stipulated by the derivatives contract ‘is unpredictable *because* it is produced by the very present that tries to predict it.’ As implied volatility indicates, the probabilistic anticipation of price development is vitiated in its very instantiation because derivative pricing shifts the price away from the magnitude it putatively predicts as an exogenous referent. In short, derivatives markets *constitute* prices.” (712)

Present Future and Future Present

29. “... derivatives mobilize the distinction between the present future, which is ‘our current anticipation of the future,’ and the future present, or the ‘present that will become actual in the future.’ What is traded on derivative exchanges is not the future given (the then unknown strike price of the underlying) but the present *risk* of that price against the delivery price. Derivative pricing consequently refers ‘to the present way of seeing the future, not to the unknowable future that will come about later’ [...] That is, derivative pricing makes explicit in the present the relation to an inactual and necessarily uncertain future present - as a present future.” (713-14)

30. “Time, on this account, is always system-specific, in that the maintenance within the present of past and future presents depends entirely on the structure, or-

25. „... дериватите не се предонтолошки (тоа првенство е едно од првичните тврдење на Дерида за *différance*); поточно, нивната онтологија се состои од обврзувачки и спроводлив договор што е составен според уставот. Поточно, институирањето на дериватите е конституирање на *différentiation* на цените“ . (693)

Против Блек-Шоулс-Мертон⁴

26. „Ако пазарното формирање цени се земе како Wiener-процес, неизвесноста на фактичкото движење на една цена во иднината станува веројатност - ограничена и пресметана антиципација - која, по нужноста на математичкото моделирање, може да се движи само горе или долу со ограничен процент на следниот чекор⁴ во однос на иницијалната цена. Така, трговецот разменува договори врз основа на веројатности кои не кажуваат ништо ниту како факт ниту како принцип за минатото или иднината. Антиципирањето на движењето на цените, мерката за менување на ‚пазарните сили‘, е без меморија и, со оглед на непредвидливоста, и без иднина. Тоа е само *моментална* веројатност за тоа што може да биде иднината, калкулирано ‚можеби‘ кое ги носи сите информации за историјата на системот“ . (700-1)

27. „Затоа, стандардните финансиски практики го исклучуваат целосниот преглед на нивната операција како логички заснована на, и оперативно претставувајќи ја, несигурноста (и формирањето на нејзината цена) што ја институционализираат - поточно, видување на цената како повеќе од состав на услови и ‚сили‘ кои дејствуваат на друго место“ . (710)

ganization, and capacities of any given system. Derivative pricing and its volatility are, in short, constructions of time.” (714)

Extrowager and Infrowager

31. “In the extrowager the gambler is constituted by her or his necessarily limited knowledge of an inactual future occurrence, a subjective manifestation of the inadequacy of finite epistemology to ontology.” (748)

32. “... any instance of derivative pricing is a wager placed not just *in* an indefinite betting process but also *on* it. - Derivatives markets pricing is thereby akin to odds lengthening or shortening on a bet according to what other bets are placed. [...] What is priced by derivatives markets, then, is the pricing process *itself*. Unlike the extrowager, derivatives pricing is an *infrowager*, for which the terms at expiration are not externally determined conditionalities but only parametric constraints.” (750-1)

33. “In addition to the contingency of abstraction that is the universal fungibility of the underlying of the forward contract, the derivative is also contingent in that it posits a speculative ‘as-yet-unknown’ eventuality. That eventuality does not pre-exist the contract but is fabricated by it; the contract constitutes it in its inactuality and unknowness. The two outcomes are the ‘branches’ of two different realities only one of which will be actualized at expiration *because of the contract*. It follows that the derivative contract is, in Ayache’s terms, always a ‘contingent claim.’ The contingency identified by Ayache is one that the derivative constitutes and inaugurates and, as such, can be designated as its *thetic contingency*. What this third contingency of the derivative constitutes is its deracination, not with regard to the underlying (from which the derivative is deracinated by the contingency of abstraction) but rather the deracination of price

4 Видете Fischer Black and Myron Scholes, “The Pricing of Options and Corporate Liabilities,” *The Journal of Political Economy*, Vol. 81, No. 3 (May-June 1973), 637-54.

Забелешка: Релевантниот контраст е помеѓу *конститутивен* и *перформативен* однос на формирањето цени во однос на цената.

Непостојаноста е ендегена во однос на формирањето цени

28. „... иднината стипулирана со договорот за деривати, е непредвидлива *затоа што* е продуцирана од самата сегашност што се обидува да ја предвиди. Како што имплицираната непостојаност индицира, веројатната антиципација на развојот на цени се подрива уште при самото нејзино изведување затоа што деривативните поместувања во формирањето цени ја поместуваат цената од силата што наводно ја предвидува како егзоген референт. Накусо, пазарите на деривати ги *сочинуваат* цените“. (712)

Сегашна иднина и идна сегашност

29. „... дериватите ја мобилизираат дистинкцијата помеѓу сегашната иднина, која е „наша моментална антиципација на иднината“, и идната сегашност, или „сегашноста што ќе стане актуелна во иднината“. Што се разменува на берзите на деривати не е дадената иднина (во тој момент непознатата фиксна цена на основното), но сегашниот *ризик* на таа цена против цената за испорачување. Формирањето цени на дериватите консеквентно упатува „на сегашниот начин на гледање на иднината, не на иднината што не може да се знае, што ќе следи подоцна“ [...] Поточно, формирањето цена на дериватите го прави во сегашноста експлицитен односот кон непостојна и нужно неизвесна идна сегашност - како сегашна иднина“. (713-14)

30. „Времето, во оваа смисла, е секогаш системски-специфично, со тоа што одржувањето во рамките на сегашноста на минатото и иднината

itself in the pricing process: it posits that ‘the world is actually what it is in reality’ - the derivative has a particular price in fact - ‘except that it could have been different’ - only one of the contingent inactualities is actualized, the other remains inactual.” (753-4)⁵

B. Discussion with the audience

Nikola Shteriov: First of all, thank you for your presentation. I will make comments as to a small part of your lecture, somewhere at the beginning you mentioned that struggle in capitalism is precisely among capitalists themselves, and not a class struggle. Is it not that the struggle between capitalists has started in the Cold War where the biggest corporations never actually managed to literally destroy each other, whereas smaller companies have to perish in the struggle. On the other side, in the class struggle classes can destroy, or significantly influence each other. If you consider for example the October Revolution, let us say capitalism was completely destroyed, and vice versa, only present capitalism which is... so it is like a common feature.

Ray Brassier: Yes, this is a claim that Malik takes over from Nitzan and Bichler. So yes, there is differential accumulation, there is this intra-capitalist rivalry which is the fundamental dynamism of capitalist accumulation. So in this sense it seems there will be a struggle for monopoly in one regard. But you are right - if competition is a motor of movements, then if one single kind of firm were to achieve monopoly that would terminate the entire movement. So there has to be a multiplicity of capitalists, there has to be more than one capitalist.

5 See Elie Ayache, “The Turning,” *Wilmott Magazine* (June 2010), 36-49, www.ito33.com/sites/default/files/articles/1007_ayache.pdf.

на сегашноста зависи целосно од структурата, организацијата и капацитетите на кој било даден систем. Формирањето цени на дериватите и неговата непостојаност се, накусо, конструкции на времето“. (714)

Екстрооблог и инфраоблог

31. „Во екстрооблогот, коцкарот го сочинува нејзиното или неговото нужно ограничено знаење за непостојно идно случување, субјективна манифестација на несоодветноста на конечната епистемологија во однос на онтологијата“. (748)
32. „... секоја инстанца на формирањето цени на дериватите е облог ставен не само *во* бескраен процес на обложување, но и *на* него. - Со тоа, формирањето цени на пазарите на деривати е сродно на шансите што се зголемуваат или намалуваат за влог во согласност со другите влогови што се прават. [...] Тогаш, она за што формираат цена пазарите на деривати, е *самиот* процес на формирање цени. За разлика од екстрооблогот, формирањето цени за дериватите е *инфраоблог*, за кои роковите за истекување не се екстерно одредени условености, туку само параметриски ограничувања“. (750-1)
33. „Покрај непредвидливоста на апстракцијата, односно универзалната заменливост на основното во однапред договорениот договор, дериватот е исто така непредвидлив затоа што претпоставува шпекулативно „досега-непозната“ евентуалност. Таа евентуалност не постои пред договорот, но тој ја прави; договорот ја претставува во своето непостоење и непознатост. Двата исхода се „гранките“ на две различни реалности, од која само едната ќе биде остварена при истекување на рокот *поради договорот*. Следува дека договорот за деривати е, користејќи ги термините на Ајаче, секогаш „непостојано барање“. Непредвид-

But I take it that for Nitzan and Bichler this is why capitalism has a kind of complicity, but also an antagonistic relationship with the state, and why it can never be subsumed or subordinated to the imperatives of the state. And that is a *sine qua non* in the whole account of Nitzan and Bichler. You were drawing parallels with the Cold War - yes, it is a Cold War in the sense that no one wants to win. If any single firm or capitalist were to effectively achieve and disable competition, that would effectively terminate their own capacity for capital accumulation. So this is why sabotage is necessary: you have to sabotage the other competitors' performance. Let me go back to the discussion of price and sabotage:

Sabotage: Locally, it entails diminishing competing firms' capital accumulation relative to one's own; globally, it entails “limiting the average rate of growth of profit' in order to secure a differentially greater accumulation per firm *against* the average rate.”

Which is why - and this is the most striking aspect of Nitzan and Bichler's account - capitalism is counter-productive: it is not at all about optimizing or maximizing growth and productivity. On the contrary, when necessary, you have to create unemployment and inflation, etc., in order to secure or to maintain your ability to fix the price. And actually, in Nitzan and Bichler's book there is an empirical discussion of the 1930s and how certain firms survived the Depression simply by fixing their prices independently of what was happening in the national economy. So this ability to withdraw from whatever is happening in the local economy is one way to succeed and ensure your profit. This is why it is also anti-social: counter-productivity is anti-social because mass unemployment is (or can be) a condition of differential accumulation. Although there can be many specific victories of one capitalist over others, capitalist competition may have drastic destructive consequences for the society in which it is embedded.

ливоста што ја идентификува Ајаче е таква што ја сочинува и инаугурира дериватот и, како таква, може да биде означена како негова *догмајска нејпредвидливост*. Оваа трета непредвидливост на дериватот го претставува неговото искоренување, не во однос на основното (од кое е искорнат дериватот со непредвидливоста на апстракцијата), туку искоренувањето на самата цена во процесот на формирање цена: ова претпоставува дека „светот е всушност таков каков што е во реалноста“ - дериватот всушност има конкретна цена - „само што таа би можела и да биде поинаква“ - само една од непредвидливите непостојности е актуелизирана, другата останува непостојна“. (753-754)⁵

Б. Дискусија со слушателите

Никола Штериов: Пред сè, ви благодарам за презентацијата. Ке коментирам мал дел од Вашето предавање. Некаде на почетокот споменавте дека борбата во капитализмот е меѓу самите капиталисти, дека не е класна борба. Зарем борбата меѓу капиталистите не ја започна Студената војна во која најголемите корпорации всушност никога не успеаја буквално да се уништат меѓусебно, додека помалите фирми мораат дагинат во борбата. Од друга страна, во класната борба, класите може да се уништат, или значително да влијаат, едни врз други. Ако ја земете како пример Октомвриската револуција, да речеме дека капитализмот бил целосно уништен, и обратно, само сегашниот капитализам кој е... тоа е како заедничка одлика.

Bozhin Traykov: Can you elaborate on this thesis of Malik - if financialization is power, if I correctly understood, and if it does not operate on rational logic we need to reject rationalism as a political strategy, then what kind of political strategy does he propose to achieve a post-financial social organization?

Ray Brassier: That is a very good question. It would not be post-financial, it would be post-capitalist. Malik's provocative claim is that financialization can be an anti-capitalist resource. But it is not clear to me how this claim is substantiated in detail. There is a basic problem: the risk rationality, which is at the center of financialization or the infrowager on Malik's account, is irrational because it entails affirming incompatible outcomes, and he has a lengthy footnote (n. 133 on pp. 784-86) where he specifies how risk action challenges the model of rationality proposed by philosophers like Kant and Brandon, as well as people like me and Reza Negarestani. He writes: "pricing in its absolute volatility instantiates and maintains incompatibilities rather than repelling them" (n. 133, p. 785). So risk rationality affirms incompatible outcomes. This is why it is irrational for philosophical logic: it affirms and "maintains incompatibilities rather than repelling them." So instead of saying: If P then Q, it says: if P then Q or R or S, etc., etc. Now, the problem is that if you try to get an empirical example of how this risk rationality operates when it comes to pricing, you affirm the incompatibility purely in terms of a financial or quantitative loss or gain. If you want to effectuate a political translation of this, you need to be able to affirm, for instance, that wages both increase and decrease, social services both expand and contract, healthcare both augments and diminishes. These are incompatible. But risk rationality has to be able to affirm mutually exclusive or incompatible outcomes. The problem is that there is nothing at the level of risk rationality that tells you how to select at the level of thought content or states

5 Видете Elie Ayache, "The Turning," *Wilmott Magazine* (June 2010), 36-49, www.ito33.com/sites/default/files/articles/1007_ayache.pdf.

Реј Брасие: Да, ова е тврдење што Малик го презема од Нитзан и Бихлер. Така што, да, има диференцијална акумулација, има интракапиталистички ривалитет кој е фундаменталниот динамизам на капиталистичката акумулација. Така, во оваа смисла, се чини ќе има борба за монопол во еден момент. Но имате право - ако конкуренцијата е мотор на движењата, тогаш, ако само еден вид фирма постигне монопол, тоа би го прекинало целото движење. Мора да има многу капиталисти, мора да има повеќе од еден капиталист. Но јас подразбирам дека за Нитзан и Бихлер ова е причината зошто капитализмот има некаков соучеснички, но и антагонистички однос со државата и зошто не може никогаш да биде опфатена со или подредена на императивите на државата. И тоа е *sine qua non* во целата претстава на Нитзан и Бихлер. Направивте паралели со Студената војна - се работи за Студена војна во смисла дека никој не сака да победи. Ако една единствена фирма или капиталист ефективно постигне и ја онеспособи конкуренцијата, тоа ефективно би го прекинал нивниот сопствен капацитет за акумулација на капитал. Затоа е потребна саботажата: мора да го саботираш перформансот на другите конкуренти. Да се вратам на дискусијата за цената и за саботажата:

Саботажа: Локално, тоа повлекува намалување на акумулацијата на капитал на конкурентните фирми во однос на сопствената; глобално, повлекува „ограничување на просечната стапка на раст на профитот“ за да се обезбеди диференцијално поголема акумулација по фирма *наспроти* просечната стапка“.

Тоа е причината зошто - и ова е најзачудувачкиот аспект на Нитзан и на Бихлер - капитализмот е контрапродуктивен: не се работи за оптимизирање или максимизирање на растот и на продуктивноста. На-

of affairs. In other words, risk rationality assumes you have no preference except wanting to win or making a profit. In order to convert risk rationality into a political decision-making procedure you need to be able to reintroduce qualitative differentiations, normative appreciations in terms of better or worse. But the whole account seems to rule this out. This seems to be the problem. Risk rationality abstracts from value, and not only from value understood as capitalist self-valorization, but from social value, from any claim like “X is better than Y” or “X is preferable to Y.” You affirm both X and Y where X and Y are completely incompatible, and you do not select between them. The criteria of preference cannot be that X is preferable to Y in terms of personal or collective interests, because you have no interest at the level of risk rationality. At that level, there is no interest with determinate value or content in terms of social norms. I think this is the fundamental problem: once you have evacuated value and normative discriminability at the level of the logic of pricing, how do you reintroduce them? In other words: in order for pricing to be politically emancipatory, we have to be able to affirm X *and* not-X in a way which somehow has empowering value for a social community or group. But it is very difficult to see how this could be the case in Malik’s account. It seems to me there cannot be a politics of pricing on his account. Pricing seems to have a political valence because it is a practice, a kind of wagering on incompatibility. But there is a dis-analogy between the way in which traders wager on incompatibility and derivatives, and the way in which a social collective can wager upon incompatible outcomes. Again, this has to do with Malik’s distinction between the logic of pricing as a priori and markets as empirical institutions. He is focusing on the logic of financialization abstracted from trading as a social practice. The whole account of derivatives trading is treated as the non-social motor of social institutions. Social order and disorder are generated by derivatives pricing. But it is very

против, кога е потребно, мора да креирате невработеност и инфлација, итн., за да ја обезбедите или одржите својата способност да ја фиксирате цената. И всушност, во книгата на Нитзан и Бихлер има емпириска дискусија од 1930-тите и како одредени фирми ја преживеале Големата криза со тоа што ги фиксирале своите цени независно од тоа што се случувало во националната економија. Така, оваа способност да се повлече од што и да се случува во локалната економија е еден начин да се успее и да се обезбеди сопствениот профит. Ова е причината поради која е и антисоцијален: за тоа што масовната невработеност е (или може да биде) услов за диференцијална акумулација. Иако може да има многу конкретни победи на еден капиталист во однос на другите, капиталистичката конкуренција може да има драстични деструктивни последици за општеството во кое е вградена.

Божин Трајков: Може да ја објасните оваа теза на Малик - ако финансијализацијата е моќ, ако разбрав точно, и ако не функционира според рационалната логика, треба да го отфрлиме рационализмот како политичка стратегија, тогаш каква политичка стратегија предлага за да се постигне постфинансиска социјална организација?

Реј Брасие: Тоа е многу добро прашање. Не би била постфинансиска, би била посткапиталистичка. Провокативното тврдење на Малик е дека финансијализацијата може да биде антикапиталистички ресурс. Но не ми е јасно како ова тврдење е објаснето детално. Има основен проблем: рационалноста на ризикот, која е во центарот на финансијализацијата или инфраоблог во видувањето на Малик, е ирационална затоа што повлекува потврдување на некомпатибилни исходи, и тој има долга фуснота (бр. 133 на страниците од 784

difficult to see how you are going to get from the logic of pricing, or risk rationality, to a political rationality. Mass unemployment is not an acceptable consequence of risk rationality, for instance. I think what motivates the account is the fear that any normative claim that X is preferable to Y presupposes a substantive account of human interest, of collective rational self-interest, which is only provisional and revisable according to Malik. He insists we cannot hypostatize the normative; for him, it is a mistake to transcendentalize any account of what ought to be. The whole point of risk rationality as he sees it is that it pulverizes the "is-ought" distinction. What is affirmed by risk rationality is not what *should* be; and it is not even what could be as something inferred from what is. There is a complete disconnection between what is actual and what might be on the basis of what is inferable. In other words, there is a disconnection between the present and the future, between the condition in which we find ourselves today and the condition in which we will find ourselves tomorrow. Malik's claim seems to be that any bridging of the gap is going to be a normative pre-judgement, a normative pre-emption of what will be in the name of what we would like to be and what we prefer. I think his underlying assumption is that if you do this you relapse into programmatism, which presupposes a model of political agency grounded in philosophical rationality and traceable back to Kant and Hegel. Because of its premium on unity, rationality presupposes an impersonal collective subject of action that acts in terms of a relationship between present and future, where the future is anticipated on the basis of a representation of the present. Malik wants to rule this out; in a way he wants to pulverize the apperceptive unity that underwrites political subjectivity. For risk rationality to be maintained, it must be a-subjective. So for him, subjectivity is incompatible with risk rationality. Subjectivity wants to preserve its unity and be able to travel from the present into the future by maintaining

до 786) каде што акцијата на ризикот го предизвикува моделот на рационалност предложен од филозофите како Кант и Брандом, како и луѓе како мене и Реза Негарестани. Тој пишува: „формирањето цени во својата апсолутна непостојаност претставува инстанца на некомпатибилностите и ги одржува, наместо да ги одбива“ (заб. 133, стр. 785). Рационалноста на ризикот ги потврдува некомпатибилните исходи. Тоа е причината зошто е нерационално за филозофската логика: таа ги потврдува и „одржува некомпатибилностите наместо да ги одбива“. Наместо да каже: како П тогаш Р, тоа вели: ако П, тогаш Р или С или Т, итн., итн. Сега, проблемот е што ако се обидеш да најдеш емпирички пример за тоа како оваа рационалност на ризикот функционира, кога станува збор за формирањето цени, ја афирмирите некомпатибилноста чисто во смисла на финансиска или квалитативна загуба или добивка. Ако сакате политички превод на ова, треба да можете да потврдите, на пример, дека надниците и се зголемуваат и се намалуваат, социјалните служби и се прошируваат и се стеснуваат, здравствената служба и се зголемува и се намалува. Овие работи се некомпатибилни. Но рационалноста на ризикот мора да е способна да потврди взаемно ексклузивни или некомпатибилни исходи. Проблемот е што нема ништо на ниво на рационалноста на ризикот што ви кажува како да избирате на ниво на содржина на мисла или состојбите на нештата. Со други зборови, рационалноста на ризикот претпоставува дека немате друга преференција освен што сакате да победите и да остварите профит. За да се конвертира рационалноста на ризикот во процес на политичко одлучување, треба да можете да воведете повторно квалитативни диференцијации, нормативни признанија во смисла, подобро или полошо. Но се чини дека целото бидување го исклучува ова. Се чини, ова е проблемот. Рационалноста на ризикот апстрахира од вредноста и не само од вредно-

some kind of fundamental continuity; even if there are local discontinuities, there has to be a global continuity. But it is this presumption of the necessity to maintain global continuity and the link between the subjective and the objective which risk rationality is supposed to subvert... [Recording interruption here - Ed.]. The risk rationality of the infrowager is a transcendentalization of the complete displacement of the unity of the subject and of rational agency in the Kantian and Hegelian sense, as well as of the unity of class, obviously. Risk rationality is what takes over from the agency of a class or political group or collective that must be able to prescribe certain outcomes as desirable while proscribing others as undesirable. Malik wants to find an account of a political action which does away with this premium on unity, preference, and selection. But the problem as I see it is that this is incompatible with politics as such. The fact that there is risk involved in politics does not mean that you should inject risk into constructive politics by transcendentalizing it. So I think there is a complete dis-analogy between political action and risk rationality understood as affirming the incompatible or the contradictory, A and not-A at the same time. But this is the whole point of thetic contingency in Malik's account: you affirm A knowing that not-A was equally desirable; you do not prefer A over not-A or vice versa. You become indifferent to the discrimination between one outcome and the other outcome. This is what it means to affirm their contingency. But I just do not see how one can reconstruct political rationality on this basis.

Johanna Herschel: I also have to make a brief remark. A critique of Malik. I want to go back to the determination of theory you talked about in the beginning. You were talking about finance, not Marxism, because you equaled Marxism with a theory of labor, if not Marxism [that] never reached the point to be actually radically the theory of labor. So I would claim that, on the con-

ста сфатена како капиталистичка автовалоризација, но од социјална вредност, од кое било тврдење како „X е подобро од Y“ или „X е преференција во однос на Y“. Ги потврдувате и X и Y, каде што X и Y се целосно некомпатибилни, а вие не избирате меѓу нив. Критериумите за преференција не можат да бидат дека X се преферира во однос на Y во смисла на личните или колективните интереси, затоа што немаш интерес на нивото на рационалност на ризикот. На тоа ниво, нема интерес со одредена вредност или содржина во однос на социјалните норми. Сметам дека ова е фундаменталниот проблем: откако ќе ги евакуирате вредноста и нормативниот дискриминалитет на ниво на логиката на формирањето цени, како да ги воведете повторно? Со други зборови: за формирањето цени да е политички еманципирачко, мора да можеме да потврдиме X и не-X на начин кој некако може да ѝ даде моќ на социјалната заедница или група. Но многу е тешко да се види како тоа ќе се случи во видувањето на Малик. Мене ми се чини дека не може да има политика на формирање цена во неговото видување. Формирањето цени како да има политичка валентност затоа што е практика, некакво обложување на некомпатибилноста. Но има дисаналогија меѓу начинот на кој трговците се обложуваат на некомпатибилни исходи. Повторно, ова има врска со дистинкцијата на Малик меѓу логиката на формирањето цени како априорни и пазарите како емпирички институции. Тој се фокусира на логиката на финасијализацијата апстрактирана од тргувањето како социјална практика. Целото видување на тргувањето на дериватите се третира како не-социјален мотор на социјалните институции. Социјалниот ред и неред се генерирани од формирањето цени на дериватите. Но многу е тешко да се види како ќе стигнете од логиката на формирањето цени, или рационалност на ризикот, до политичка рационалност. Масовната невработе-

trary, even Marxism throughout, as long as it describes the history of labor or reconstructs the history of labor as the history of capital, so I would say that Marxism actually does that. And also that Marx describes the labor process as substitute of capital. Not that it gives one possibility, it gives the possibility to describe the labor process independently from capital and this is where I wanted to point out that I think talking of finance, you mentioned, is radicalizing the truth of capitalism, the truth of capital. So it is also to state something that is already enduring in the movement of capital, and that is of course also why in the end you can describe class struggle as one side of the struggle, that is only thought of capital, and then is already intra-capitalist struggle. So also this counter-social tendency, the counter-social fact of capital, of finance, for me is only like a symptom that already this class struggle is one sided. That it is only fought on the one side. So my question will now be, if it is not a very orthodox Marxist move, from the development of capital to conclude the possibility of the future practice. So in other words to radicalize finance economy is doing the same mistake as Marx did 150 years ago. I would add: it does not mean to develop capital or react to capital only by subordinating the necessity of practice for the possibilities that are given as conditions of capital. Is this the challenge? If it is not only about subordinating the necessity of practice for the possibilities that are given as conditions of capital.

Ray Brassier: So - if the challenge is capital... you mean capitalism or communism?

Johanna Herschel: I am just asking of a description of finance underlying economy and underlying labor as such, if this is not only the perspective of capital that is taken, if this is not the perspective of the one-sided class struggle that is fought by capital and if we should not radicalize Marxism as the true practice of labor instead

ност не е прифатлива последица на рационалноста на ризикот, на пример. Мислам, она што го мотивира ова видување е стравот дека некое нормативно тврдење дека X се преферира во однос на Y претпоставува важно видување на човечки интерес, на колективен рационален самоинтерес, што е само времено и ревидирачко според Малик. Тој инсистира дека не можеме да го хипостазираме нормативното; за него, погрешно е да се трансцендентализира секое видување за тоа што треба да биде. Целата поента на рационалноста на ризикот, како што тој ја гледа, е дека ја столчува дистинкцијата „е - би требало“. Тоа што ја афирмира рационалноста на ризикот не е тоа што *треба* да биде; и не е ни тоа што може да биде како нешто што се изведува од она што е. Има целосен раскин меѓу тоа што постои и што можеби би можело да биде врз основа на тоа што е изведливо. Со други зборови, има раскин меѓу сегашноста и иднината, меѓу состојбата во која се наоѓаме денеска и состојбата во која ќе се најдеме утре. Тврдењето на Малик се чини дека е дека секое премостување на јазот ќе биде нормативна пред-расуда, нормативно пред-тврдење на она што ќе биде во име на она што би сакале да биде и што претпочитаеме. Сметам дека неговата основна претпоставка е дека ако го направите тоа, се враќате во програматизам, што претпоставува модел на политички агенс заснован врз филозофската рационалност и кој може да се следи назад до Кант и Хегел. Поради предноста во однос на единството, рационалноста претпоставува не-личен колективен субјект на дејство кој дејствува во однос на релација меѓу сегашноста и иднината, каде што иднината се антиципира врз основа на репрезентацијата на сегашноста. Малик сака да го исклучи ова; на некој начин, сака да го столчи аперцептивното единство што ја гарантира политичката субјективност. За да се одржи рационалноста на ризикот, мора да биде асубјективна. За него,

of seeking the same - this is why I compared it to a very orthodox move to actually staying with this description of labor at the situation from the standpoint of capital. I would rather claim we should go back instead to fix the standpoint of labor to establish a one-sided class struggle from this side actually.

Ray Brassier: I see. Two things. One is the anti-Marxian orientation in Malik - and I am not sure to what extent Nitzan and Bichler are constructing a critique of orthodox Marxism or even value theory also - but certainly Malik emphasizes this anti-Marxian aspect. Whereas I would like to defend a Marxian account from this sort of critique. Secondly, there are several footnotes in the essay where Malik says he takes Nitzan and Bichler's account to disqualify both the labor theory of value, which emphasizes that labor is the value-generating force or the source of value, but also the alternative value-theoretical account which says that labor is always already inscribed within self-generating value. In other words, by adopting the standpoint of labor you are actually adopting the standpoint of capital. This is Postone: labor itself is a capitalist category. Malik says that both accounts are unsatisfactory because both - whether one takes labor or value as fundamental - are epiphenomenal in relation to the pricing process. Now, I do not find this convincing and in a way the problem is that it abstracts from the real conditions in which capital-power is exercised, or so at least it seems to me. There is a one-sided struggle, such that this intra-capitalist rivalry has social consequences but is not itself a social struggle, at least not in the Nitzan and Bichler account. Now, if one wants to say that this abstraction from the social is socially conditioned, I would agree; i.e., the autonomy of pricing on this account presupposes a series of social determinations which have been abstracted from, and they have to be recovered so as not to absolutize pricing in this way and to reassert financialization as a species

субјективноста е некомпатибилна со рационалноста на ризикот. Субјективноста сака да го зачува своето единство и да може да патува од сегашноста во иднината со одржување на некаков вид фундаментален континуитет; иако има локални дисконтинуитети, мора да има глобален континуитет. Но рационалноста на ризикот треба да ја поткопа токму оваа претпоставка на нужноста да се одржи глобален континуитет и врската меѓу субјективното и објективното ... [Прекин во снимањето - забелешка на уредникот.]. Рационалноста на ризикот на инфраоблогот е трансцендентализација на целосното разместување на единството на субјектот и на рационалниот агенс во смисла на Кант и на Хегел, како и за единството на класите, очигледно. Рационалноста на ризикот е она што презема од агенсот на класа или политичка група или колектив што мора да може да пропишува извесни резултати како пожелни и да забранува други како непожелни. Малик сака да најде видување за политичка акција кое ќе се реши од оваа предност на единството, преференцијата и изборот. Но според мене, проблемот е што ова е некомпатибилно со политиката како таква. Фактот што е вклучен ризик во политиката не значи дека треба да инјектирате ризик во конструктивна политика со нејзино трансцендентализирање. Така, мислам дека има целосна дисаналогија меѓу политичката акција и рационалноста на ризикот сфатени како потврдување на некомпатибилното или контрадикторното, А и не-А, истовремено. Но ова е целата суштина на догматската непредвидливост во видувањето на Малик: го потврдувате А, знаејќи дека не-А било подеднакво пожелно; не го преферирате А во однос на не-А или обратно. Стануваш индиферентен во однос на дискриминацијата меѓу еден исход и другиот исход. Ова е она што се подразбира под потврдување на нивната непредвидливост. Само, не гледам како некој може да ја реконструира политичката рационалност врз таа основа.

of capitalization, which may require some new tools in order to be precisely modeled, but which does not constitute a break with capitalization. With regard to value, I think the value-theoretical critique of the standpoint of labor is that no such standpoint is currently available because of the decomposition of the traditional working class. There is no longer a recognizable proletarian subject, so Lukácsian appeals to the standpoint of labor are simply abstractions. Labor exists but is disunified; its perspective has been disintegrated. So I guess the question would be: Under what conditions could one rehabilitate this standpoint? Would it be possible to identify a proletarian subjectivity or a subjectivity of labor despite the fragmentation and decomposition of class? The value theory account deployed by proponents of communization says that labor exists, that labor is perpetuated, but does not yield subjectivity anymore; there is no subject of labor as maybe there once was. Perhaps that account is wrong, and I think some of the consequences that follow from it are politically problematic, but in order to reassert the standpoint of labor or the subjectivity of labor, what would have to be done? The empirical obstacle according to communization theorists is the fact that more and more human beings are being expelled from the valorization process, so there is an ever-growing surplus population. There are more and more unemployed. Capitalism is about the creation of unemployment. As more and more of the population becomes unemployed, on what basis can one use labor as a counter-capitalist force? This is the empirical argument: more and more workers are being expelled from the capitalization process, leading to a surplus population - and the more it increases, the less and less labor becomes a unifying standpoint that can be juxtaposed to capitalism. Labor is gradually expelled from the valorization process, the self-reproduction of capital. Now, maybe this is just a particular narrative about what has happened over the past 50 years; it might be contestable.

Јохана Хершел: И јас мора да направам куса забелешка. Критика на Малик. Сакам да се вратам на детерминацијата на теоријата за која зборувавте во почетокот. Зборувавте за финансии, не за марксизам, затоа што го изедначивте Маркс со теорија на труд; марксизмот никогаш не ја постигнал точката суштински, радикално, да стане теорија на труд. Би тврдела дека, напротив, дури и во целиот марксизам, сè додека ја опишува историјата на трудот или ја реконструира историјата на трудот како историја на капиталот, би рекла дека марксизмот го прави токму тоа. Како и дека Маркс го опишува процесот на трудот како замена за капитал. Не дека дава една можност, дава можност да се опише процесот на трудот независно од капиталот и тука сакав да истакнам дека сметам дека зборувањето за финансии, споменавте, е радикализирање на вистината во капитализмот, вистината на капиталот. Тоа е како да се изјави нешто што веќе истражува во движењето на капиталот, и секако, тоа е и причината зошто може на крај да ја опишете класната борба како една страна од борбата, која се мисли само како капитал, а потоа е веќе интракапиталистичка борба. Така, и оваа контрасоцијална тенденција, контрасоцијален факт на капиталот, на финансии, за мене е само како симптом дека оваа класна борба е веќе едно-страна. Дека се води само на едната страна. Така, моето прашање би било, ако не е во прашање многу ортодоксно марксистичко дејство, од развојот на капиталот да се заклучи можноста на идната практика. Со други зборови, да се радикализира финансиската економија е да се направи истата грешка што ја направил Маркс пред 150 години. Би додала: тоа не значи да се развие капитал или да се реагира на капиталот само со субординирање на нужноста на практиката во однос на можностите што се дадени како услови на капиталот. Ова ли е предизвикот? Да не е само за субординирање на нужноста на практи-

To me it is an empirical question whether this tendency - the creation of an ever-increasing surplus population of the permanently unemployed - is or is not the fundamental tendency of contemporary capitalism. Perhaps it is not and labor continues to be the ineliminable common element for most human beings. Is that your own position?

Johanna Herschel: Just a small remark. I think, as you said, it is an empirical argument, so this radicalization of finance reminds me already of representation of what has been happening. It is a representation of a world. The point is then to find what you just came up with - claims that the subject of labor is capital itself. And this is the point I wanted to make. This is what we have to overcome actually, and the whole history of capital is about capital claiming that it is the subject of labor itself.

Ray Brassier: You mean because it posits itself as its own presupposition?

Johanna Herschel: Yes.

Ray Brassier: So that is the illusion that has to be dissolved?

Johanna Herschel: Yes. And this is continued by the claim that financialization could be another logical perspective of capital. It is what capital is trying to do since ever.

Ray Brassier: But then, what does labor mean?

Johanna Herschel: This is the question...

Ray Brassier: I mean, independently of capital's self-reproduction. The question is: What is the category of labor if it is not just a category through which capital represents itself, something which is part of its self-generation?

ката во однос на можностите дадени како услови за капиталот.

Реј Брасие: Значи - дали предизвикот е капиталот... мислите, капитализам или комунизам?

Јохана Хершел: Само барам опис на финансиите што се основата на економијата и на трудот како таков; дали ова не е само перспективата на капиталот што е земена, дали ова не е перспективата на едностраната класна борба која ја води капиталот и дали не треба да го радикализираме марксизмот како вистинска практика на трудот, наместо да го бараме истото - ете затоа го споредив со многу ортодоксен чекор задржувањето на овој опис на трудот, во оваа ситуација, од гледиште на капиталот. Попрво би рекла дека би требало да се вратиме наназад, наместо да го поправиме гледиштето на трудот за да воспоставиме еднострана класна борба, всушност, од оваа страна.

Реј Брасие: Така... Две работи. Една е антимакистичката ориентација на Малик - и не сум сигурен колку Нитзан и Бихлер конструираат критика на ортодоксниот марксизам или на теоријата за вредноста - но извесно е дека Малик го нагласува овој антимакисовски аспект. Иако би сакал да бранам Марксово видување од ваков вид критика. Второ, има неколку фусноти во есејот каде Малик вели дека го зема видувањето на Нитзан и Бихлер за да ги дисквалификува и трудовата теорија на вредноста, што потенцира дека вредноста е силата што генерира вредност или изворот на вредност, но исто така и алтернативното видување на теоријата за вредноста која вели дека трудот е секогаш и веќе инскрибиран во автогенерирачката вредност. Со други зборови, присвојувајќи го гледиштето на трудот, всушност го усвојува гледиштето на капиталот. Ова е Постоун: самиот труд е капиталистичка категорија. Малик

Johanna Herschel: Yes. This is exactly the question, which should be answered from the perspective of labor.

Ray Brassier: But what is the standpoint of labor? If it is not the standpoint of capital.

Johanna Herschel: I think it is the universal possibility of labor power independently of capital.

Ray Brassier: OK. That is fine, but that is the account that all these value theorists reject. They think this is the mistake: by hypostatizing labor power as something existing trans-historically and independently of the capital relation, we are perpetuating capital's self-representation. They want to say that labor power is not a trans-historical force; labor is always inscribed within the capital relation, and before and after capital there are human practices which are not labor. This is why I think the distinction between practices and labor is useful. Human beings do things, they engage in all sorts of practical activities, including practical cognitive activity, and this generates labor. All labor presupposes practice, but not all practice counts as labor. So I think we need the distinction between praxis and labor for that. At least to counter the claims of value theorists.

Katerina Kolozova: I assume Johanna Herschel is referring to labor in the way you are referring to the notion of practice. According to her, wage labor is labor, decided by capital and for the sake of capital, whereas labor proper without this adjective of wage is the practice, the human practice you are talking about. So, this is just to clarify her position. We are having a conversation for a long time, so this is a continuation. My question or comment is the following: I am surprised that Malik's proposition is anti/non-Marxian, because according to Marx it is the same logic. M-C-M' is the formula. M gets rid of the physical form of money and it turns into the accelerated flow of circulation which is

вели дека двете видувања се незадоволителни затоа што двете - дали ќе се земе трудот или вредноста како фундаментална - се епифеноменални во однос на процесот на формирање цена. Сега, мене ова не ми е убедливо и на некој начин, проблемот е што апстрахира од вистинските услови во кои се применува капиталот-моќ, или барем така ми се чини. Има еднострана битка, таква во која ова интракапиталистичко ривалство има социјални последици, но самото не е социјална борба, барем не во видувањето на Нитзан и Бихлер. Па, ако некој каже дека оваа апстракција од социјалното е социјално условена, би се согласил; т.е. автономјата на формирањето цени во ова видување претпоставува серија социјални детерминации што се апстрахирани од, и мора да бидат повратени за да не се апсолутизира формирањето цени на овој начин и за да се потврди повторно финансијализацијата како вид на капитализацијата, на која може да ѝ требаат некои нови алатки за да се моделира прецизно, но која не претставува прекин со капитализацијата. Во однос на вредноста, мислам дека критиката на теоријата на вредноста на гледиштето на трудот е дека моментално нема такво гледиште поради распаѓањето на традиционалната работничка класа. Веќе нема препознатлив пролетерски субјект, така што Лукашијански повикувања на гледиштето на трудот се само апстракции. Трудот постои, но е разединет; неговата перспектива е дезинтегрирана. Така, претпоставувам дека прашањето би било: Под кои услови би можело да се рехабилитира ова гледиште? Ќе може ли да се идентификува пролетерска субјективност или субјективност на труд и покрај фрагментирањето и декомпонирањето на класата? Според теоријата на вредност која ја развиваат застапниците на комунизацијата, трудот постои, трудот непрекинато се продолжува, но не дава веќе субјективност; нема субјект на труд каков што некогаш можеби имало. Можеби тоа видување е по-

M-M, and in its final stage it is a circulation which gets even before money as such, of the material as such, of the materiality of money, and it already becomes this full financialization of capital. And this auto-acceleration of capital itself is explained by Marx himself in Volume 3 of *Capital*. So he does claim the same thing, that capitalism as a form of economy leads to complete detachment from productivity, from real economy, from economy as productivity, and according to him this contradiction will in fact lead capitalism to a crisis. Capitalism will become unsustainable in this form of self-sufficient specularity. I believe we have witnessed already the crisis of finance capital after 2008, so this is why I find it surprising that Malik claims that this is sustainable, that this can go on like this, this form of capitalism or this form of economy actually. Because the 2008 crisis showed that finance economy or finance capitalism detracts from reality, from the real economy. It is unsustainable unless there is real production, real economy. So the fact that although it pretends to be self-sufficient it manages to establish but this specular universe of capital engendering itself (you know, the metaphor that Marx uses). And it is interesting because it plays with temporality the same way in which money plays, because he says: capital as the father via commodity engenders the surplus value and in fact what we reach at the end is the son, so the surplus value, the plus 10 pounds, added to the initial 100 pounds, engenders capitalism. In a reverse temporal cycle the son in fact engenders the father, he uses this metaphor. So even this liquid future temporality, even that is present in Marx. So Marx is aware of the tendency of capital to function in this way. That this pretension will lead to, as he calls it, the final contradiction of capital. But in the end what he predicts is that it will become evident that it relies on real economy, real production, and also labor. So I do not think that Marx insists so much on labor underpinning surplus value and being the determination in the last instance of capitalism

грешно и јас мислам дека некои од последиците што следат од него се политички проблематични, но за да се потврди повторно гледиштето на трудот или субјективноста на трудот, што би требало да се направи? Емпириската пречка според теоретичарите на комунизацијата е фактот дека сè повеќе човечки суштества се исфрлаат од процесот на валоризација, така што има вишок на популација кој е постојано во пораст. Има сè повеќе и повеќе невработени лица. Капитализмот се состои од креирање на невработеност. Како што сè поголем дел од популацијата станува невработен, врз која основа може да се користи трудот како контракапиталистичка сила? Ова е емпирискиот аргумент: сè повеќе работници се исклучуваат од процесот на капитализација, што води до вишок популација - и колку повеќе се зголемува, трудот сè помалку станува соединувачко гледиште што може да се спореди со капитализмот. Полека трудот се истиснува од процесот на валоризација, авторепродукцијата на капиталот. Сега, можеби ова е само конкретна нарација за тоа што се случувало во последните 50 години; може да е оспорлива. За мене тоа е емпириско прашање дали таа тенденција - креирањето на сè поголем вишок население на трајно невработени лица - е или не е фундаментална тенденција на современиот капитализам. Можеби не е и трудот и понатаму е елемент кој не може да се елиминира заеднички за повеќето човечки суштества. Дали е тоа вашата позиција?

Јохана Хершел: Само мала забелешка. Мислам, како што рековте, дека е емпирички аргумент, така, оваа радикализација на финансиите ме потсетува на репрезентација на тоа што се случуваше. Тоа е репрезентација на светот. Поентата е да се најде она што само што го кажавте сега - тврдења дека субјект на трудот е самиот капитал. Токму тоа сакав да го кажам. Ова е всушност тоа што треба да го надминеме

itself, it is one of the material resources according to me, but not the only one. I think it is an illusion to believe that the current production - we are talking about the real economy - and real production depends so much on technology, it still relies mainly on labor, but the figures of unemployment camouflage different configurations of labor. We have unrecognized labor, black market economy, sweatshops, migration. For example, in Macedonia we have 26 percent of unemployment, and I can guarantee that all of this 26 percent of people either do some part-time job which is unrecognized by the state as a proper job, or that they are working in sweatshops in Germany, so there is labor migration. So there is migration of labor, unrecognized labor, underpaid labor, child labor, women's labor, which is considered reproduction instead of proper labor. So this illusion of self-sufficiency of finance economy relies on this unrecognized labor which still produces real economy. That is what we live on.

Ray Brassier: Thanks. Just couple of remarks. First: one key claim of Malik's argument, but also of Nitzan and Bichler's account, I assume, is that derivatives are not commodities. This is why pricing is decoupled from valorization. The devil is obviously in the details. I am skeptical, but this is one of the key theoretical claims they make against the Marxian account.

Katerina Kolozova: Marx says himself that money would skip commodity and that money would be engendered by money, value by value (skipping even money). That is the moment of the derivative.

Ray Brassier: Yes, but again, once money is decoupled from gold... The historical details are actually interesting. What happens to the capitalist economy once you relinquish the gold standard in the 1970s? First, fiscal values are decoupled from the gold standard and then the derivatives economy is decoupled from money. I

и целата историја на капиталот се состои во тоа што капиталот тврди дека самиот е субјект на трудот.

Реј Брасие: Мислите, затоа што се поставува себеси како своја сопствена претпоставка?

Јохана Хершел: Да.

Реј Брасие: Значи, тоа е илузијата што треба да се разбие?

Јохана Хершел: Да. Ова го продолжува тврдењето дека финансијализацијата би можела да биде друга логичка перспектива на капиталот. Тоа е она што капиталот отсекогаш се обидува да го направи.

Реј Брасие: Но тогаш, што значи трудот?

Јохана Хершел: Тоа е прашањето...

Реј Брасие: Сакам да кажам, независно од саморепродуцирањето на капиталот. Прашањето е: Која е категоријата на трудот ако таа не е само категорија низ која капиталот се претставува себеси, нешто што е дел од неговото автогенерирање?

Јохана Хершел: Да. Токму тоа е прашањето кое треба да се одговори од перспектива на трудот.

Реј Брасие: Но кое е гледиштето на трудот? Ако веќе не е гледиште на капиталот.

Јохана Хершел: Мислам дека е универзална можност на трудова моќ, независна од капиталот.

Реј Брасие: Во ред. Тоа е добро, но тоа е видувањето кое сите теоретичари на вредноста го одбиваат. Мислат дека е грешка: хипостазирајќи ја трудовата моќ како нешто што постои трансисториски и независно од односот на капиталот, постојано ја продолжуваме авторепрезентацијата на капиталот. Тие сакаат да кажат дека трудот не е трансисториска сила; трудот

take it this is Malik's claim: to decouple money from gold and then decouple pricing from money. The provocative aspect of the argument is that if money is seen as a kind of perversion and capitalization is seen as a perversion of perversion, then financialization is a perversion of a perversion. But it is the perversion that was there all along, before money and capital. So what is bold about Malik's account is that you have exchange value, you have money as universal equivalent, which is abstract value that can be exchanged for anything, then you have capital as accumulation of money, and ultimately derivatives not as further accumulation but as the differentiators of accumulation, such that the movement of pricing turns out to determine valorization. So you have a series of increasing abstractions and the thesis has at least the merit of being illuminating to the extent that what we took to be most abstract, most unreal, turns to be most real and the motor of contemporary social reality. Obviously, the arguments that are supposed to establish this claim are questionable, but it seems to me that among them the decoupling of financialization from monetization is key. Someone who is a specialist in this would have to examine all the details of the argument. But you emphasized the independence of labor - you said that even this kind of speculative economy is still reliant upon a disavowed labor, so it is not true to say capitalism is successfully decoupling from labor because it continues to be conditioned by labor which is no longer recognized or valorized I guess.

Katerina Kolozova: No, I agree that capital can be decoupled from labor. What is happening currently is that the capitalist economy has turned into a system of valorization of economic production, valorization and pricing as a form of economy, endowed with the pretension to be self-sufficient, and you have this real economy for which we do not have a name currently, which does serve as the support of that self-sufficient system...

е секогаш инскрибиран во односот на капиталот, а пред и по капиталот има човечки практики што не се труд. Затоа мислам дека дистинкцијата меѓу практиките и трудот е корисна. Човечките суштества прават работи, се ангажираат во секакви видови практички активности, вклучувајќи практична когнитивна активност, и тоа генерира труд. Секој труд претпоставува практика, но не се смета секоја практика за труд. Така, мислам дека ни треба дистинкција помеѓу праксата и трудот за тоа. Барем за да се побијат тврдењата на теоретичарите на вредност.

Катерина Колозова: Претпоставувам, Јохана Хершел мисли на трудот на начин како што вие упатувате на идејата за практика. Според неа, трудот за надница е труд, за кој одлучува капиталот и кој е за капиталот, додека вистинскиот труд, без додадена надница е практиката, човечката практика за која зборувате. Ова е само за да ја разјаснам нејзината позиција. Долго време разговараме, така што, ова е продолжение. Моето прашање, или коментар, е ова: Изненадена сум што предлогот на Малик е анти/не-Марксовски, затоа што според Маркс, се работи за истата логика. Формулата е П-С-П'. П се ослободува од физичката форма на пари и ја претвора во забрзан тек на циркулација, која е П-П, и во својата финална фаза таа е циркулација која се израмнува пред парите како такви, од материјалот како таков, од материјалноста на парите, и веќе станува целосна финансијализација на капиталот. Ова самозабрзување на самиот капитал го објаснува лично Маркс во том 3 од *Капиталот*. Тој го тврди истото, дека капитализмот како облик на економија води до целосно одвојување од продуктивноста, од вистинската економија, од економијата како продуктивност и според него, оваа контрадикција всушност ќе го одведе капитализмот во криза. Капитализмот ќе стане неодржлив во својата форма на само-

Ray Brassier: OK. I accept that. It seems to me the underlying political issue is this: even if financialization is still dependent upon this informal new modality of labor, how does labor become a political force? How can labor be deployed to challenge or overthrow the abstract domination of value or finance, whatever you want to call it? This is the key question because, in a way, just to play devil's advocate here - the reason why these sorts of account cannot simply be dismissed is because it is striking how the worse things get for the majority of people, the less there seems to be any kind of concerted opposition: the process of decomposition and fragmentation of political will or political agency seems to intensify. So even if all of this is dependent upon labor, how does labor actively become a social force? This is why you have the problem of collective self-organization. It seems to me the problem right now is that of course you can insist that this abstract economy is still determined by a real economy, but so what? The problem is that unless these laborers can somehow find a way to organize that would remove or abrogate the privileges of the few, what political power does their labor power amount to? And the problem is that for some time now the financial class has been acquiring the material resources it needs to immunize itself against any such political threat. It represents a miniscule percentage of the population, but one which has the material resources to crush or repel any concerted political challenge to its power. And that is the political problem: even if one agrees with you, what do we do? How do we collectively organize to instantiate an effective counter-power against this abstract power? It is now almost ten years since the 2008 crisis and the question is whether the ultimate contradiction for Marx, the point at which capital wants to be completely autonomous, wants to be self-regenerating independently of labor, has or has not been reached. There is supposed to be a contradiction that makes that self-reproduction impossible. And I guess the suggestion made by Malik

доволно одразување. Верувам дека веќе ја видовме кризата на финансискиот капитал по 2008 г., затоа мислам дека е изненадувачки што Малик тврди дека ова е одржливо, дека може да продолжи вака, овој облик на капитализам или, всушност, овој облик на економија. Затоа што кризата од 2008 г. покажа дека финансиската економија или финансискиот капитализам се отклонува од реалноста, од вистинската економија. Неодржлив е ако нема вистинско производство, вистинска економија. Фактот дека иако се преправа дека е самодоволен, успева да воспостави само одразен универзум на капитал кој се отелотворува себеси (знаете, метафората што ја користи Маркс), е интересен затоа што си игра со темпоралноста на ист начин како што си играат парите, затоа што тој вели: капиталот, како татко, преку стоката го отелотворува вишокот вредност, и всушност, она што го добиваме на крај е синот, така, тие екстра 10 фунти, додадени кон иницијалните 100 фунти, се отелотворение на капитализмот. Во обратен темпорален циклус, синот всушност го отелотворува таткото, тој ја користи оваа метафора. Така, дури и оваа ликвидна идна темпоралност, дури и тоа го има и Маркс. Значи, Маркс е свесен за тенденцијата на капиталот да функционира на тој начин, дека ова преправање ќе води до, како што тој ја нарекува, финалната контрадикција на капиталот. Но, на крај, она што тој го предвидува е дека ќе стане јасно дека зависи од вистинската економија, вистинското производство, исто и труд. Така, не верувам дека Маркс инсистира толку на трудот во основата на вишокот вредност, и како детерминација во последната инстанца на самиот капитализам, според мене, тој е еден од материјалните ресурси, но не единствениот. Сметам дека е илузија да се мисли дека моменталното производство - зборуваме за вистинската економија - вистинското производство зависи толку многу од технологијата, сè уште зависи главно од

and others is that through financialization capitalism is effectively generating a new support system to be able to perpetuate itself independently of any possible political commutation of labor into agency. In other words, there is still a dependence upon labor in some form, but the point about exercising power is to be able to shape collective social organization in a way that prevents *a priori* any concerted political challenge to this power. So this is the politics of financialization: the financial class has found a strategy to prevent labor from successfully organizing itself into an effective counter-power. But once again the question is: What form of collective self-organization could effectively challenge or puncture this defense mechanism that the financial class has erected to preserve its own privilege?

Katerina Kolozova: I think a reconfiguration of capital is taking place, there is a reorganization of the economy in this form, as finance economy, it is unsustainable. And it will go to another crisis again. Time has been lost, for example in Greece, they had this bailout which has put them after few years in a situation worse than it was, I am assuming. But I will come to this later. I just wanted to clarify: according to Marx, M enables M is precisely pricing equals pricing, or pricing leads to pricing, value engenders value, so this is why he says that this formula will get rid not just of the form of the commodity but also of money, money as such. So he said that, he is aware of that, so the way he is using this formula in Volume 3 is similar to the way you are using the term of pricing. But I would not say: So what? Because I think that this form of finance capital is unsustainable due to the current crisis. The crisis takes real shape in the form of poverty, dissatisfaction, riots - you have to deal with this hunger, homelessness, you have to deal with this reality, and the fact the neoliberal format of capitalism we are used to is untenable at this moment anymore. I believe this is why we are getting these new

трудот, но бројките што ја прикажуваат невработеноста камуфлираат различни конфигурации на труд. Имаме непризнаен труд, економија на црниот пазар, фабрики со ниски плати, миграција. На пример, во Македонија невработеноста е 26 отсто и можам да ви гарантирам дека сите овие 26% луѓе или работат нешто хонорарно што државата не го признава како вистинска работа, или дека работат во фабрики со ниски плати во Германија, значи, има трудова миграција. Така, има трудова миграција, непризнаен труд, детски труд, женски труд, што се сметаат за репродукција, а не за вистински труд. Оваа илузија на самодоволност на финансиската економија зависи од овој непризнаен труд кој сè уште произведува вистинска економија. Живееме од тоа.

Реј Брасие: Благодарам. Само неколку забелешки. Прво: една клучно тврдење на аргументот на Малик, но и на видувањето на Нитзан и на Бихлер, претпоставувам, е дека дериватите не се стока. Токму затоа формирањето цени е одвоено од валоризацијата. Очигледно, се работи за детали. Јас сум скептичен, но ова е едно од главните теориски тврдења што се против Марксовото видување.

Катерина Колозова: Лично Маркс вели дека парите би ја прескокнале стоката и дека парите би биле отелотворени во пари, вредноста во вредност (прескокнувајќи ги дури и парите). Ова е моментот на дериватот.

Реј Брасие: Да, но сепак, кога парите ќе се одвојат од златото... Историските детали се всушност интересни. Што се случува со капиталистичката економија кога ќе се откажеш од златниот стандард во 1970-тите? Прво, фискалните вредности се одвојуваат од златниот стандард, а потоа дериватната економија се одвојува од парите. Претпоставувам, Малик го тврди следново: да се одвојат парите

forms of illiberal democracies, the so-called illiberal democracies, because I believe capitalism is sustainable nowadays only through authoritarian force. So I believe the rise of these new forms of authoritarianism is due to finding or imposing itself as the only mechanism at hand nowadays to sustain capitalism as such.

Ray Brassier: I am not so optimistic about the unsustainability of capital. You said labor is only one of the sources of the crisis; presumably ecological catastrophe is another. But look, if one is being pessimistic one could say: the worse things get, the more we can expect further triumphs of neofascist populism and reactionary politics. The worse things get from a material point of view, the less likely we are to see a resurgence of emancipatory politics but instead an increasingly paranoid and racist xenophobic populism reasserting itself, fascism in Europe and elsewhere. In the 1920s and 1930s you had a scenario where you had at least an organized working class. Things were better for the left than they are now, and look what happened. Now, apart from a few hopeful resurgences such as Corbyn, there is very little indication elsewhere in Europe of a population that is rejecting the neoliberal optic or making a connection between this ever-intensifying crisis and neoliberal capitalism. And it is a form of subjectivation. In a way, capitalism's great ideological force is that it can always appeal to people's fears, paranoia, and insecurity. And the worse things become, the more crises intensify, the greater the insecurity, the more the demand for security and protection will intensify. In which case one can easily foresee a more or less long-term scenario in which you will have corporate fascist enclaves defending the rights and privileges of their citizen clients through a massive military security force. I do not think that ecological catastrophe suffices to undermine capitalism. I think that is exceedingly optimistic. People seem to think that ecological catastrophe can finally achieve what organized

од златото, а потоа формирањето цени од парите. Провокативниот аспект на аргументот е дека ако парите се доживуваат како некаков вид перверзија, а капитализацијата како перверзија на перверзија, финансијализацијата е перверзија на перверзија на перверзија. Но перверзијата била присутна цело време, пред парите и капиталот. Храброто во тврдењето на Малик е што имате вредност на размена, имате пари како универзален еквивалент, што е апстрактна вредност што може да се размени за што било, потоа имате капитал како акумулација на пари и конечно, деривати, не како понатамошна акумулација, туку како диференцијатори на акумулацијата, така што движењето на цените излегува дека ја детерминира валоризацијата. Имате серија на сè поголеми апстракции и тезата е барем дотолку разјаснувачка што тоа што го сметавме за најапстрактно, најнереално, излегува дека е најреалниот мотор на современата социјална реалност. Очигледно, аргументите што би требало да го воспостават ова тврдење не се извесни, но ми се чини дека од нив, одвојувањето на финансијализацијата од монетизацијата е клучно. Некој кој е специјалист за ова би требало да ги испита сите детали на аргументот. Но ја нагласивте независноста на трудот - рековте, дури и ваков вид одразувајќа економија сè уште зависи од отфрлениот труд, така, не е точно да се каже дека капитализмот успешно се одвојува од трудот затоа што и понатаму се условува од трудот, кој веќе не се признава или валоризира, претпоставувам.

Катерина Колозова: Не, се согласувам дека капиталот може да се одвои од трудот. Моментално се чувствува тоа што капиталистичката економија се претворила во систем на валоризација на економско производство, валоризација и формирање цени како форма на економија, каде што има преправање на самодоволност, а има и вистинска економија за која

labor could not, which is to bring capital to its knees. I think this is wishful thinking. I think the capitalist class has acquired the resources it needs to survive the coming ecological catastrophe. They have private armies, they have ever increasing technological resources to be able to control, manipulate and, if necessary, destroy any kind of organized political threat. I think acknowledging this has to be the *sine qua non* on the basis of which one tries to understand what can be done.

Katerina Kolozova: The subjectivity that would resist is not the working class anymore. I agree with that.

Domagoj Mihaljević: OK, so it seems to me that the argument about money that you reconstructed is much similar to the argument of the classical political economists of the late nineteenth/early twentieth centuries. For them you had this protection of economics from politics, and in extension of economics from the class struggle. Economics has a life of its own and imposes this whole own ambiguity of politics. It seems that Malik only wants to take this point further, it is not economics and capital now, it is the finance, this fictitious capital that suddenly makes this inevitability of any kind of politics and class struggle. If I understand the argument of Malik right, the process of financialization subordinates the organizing for the mechanism of pricing and establishes the new political order of the new temporality. And the main instruments in this establishing of new temporality are financial markets and derivatives that function like a cooperative institutional mechanism. But is not this new order, new power of fictitious capital already inscribed? You already mentioned how the power of finance is connected to the real estates business and to the sphere of politics, because the real estate businesses is not something that happens on its own. So it seems to me that the argument is: for fictitious capital to be in power, it is only possible

моментално немаме име, која служи како поддршка на тој самодоволен систем...

Реј Брасие: Во ред. Го прифаќам тоа. Ми се чини дека основниот политички проблем е ова: дури и сè уште да важи финансијализацијата од овој неформален модалитет на труд, како станува трудот политичка сила? Како може трудот да се искористи за предизвикување или надминување на апстрактната доминација на вредноста или на финансиите, како и да се нарекува? Ова е клучното прашање затоа што, на некој начин, ќе изигрувам адвокат на ѓаволот - причината зошто ваквите видувања не можат просто да се отфрлат е затоа што зачудува што колку полоши стануваат работите за повеќето луѓе, толку помалку се чини дека има некаква заедничка опозиција: процесот на декомпонирање и фрагментација на политичката волја или политичкиот агенс се чини дека се интензивираат. Дури и сево ова да зависи од трудот, како трудот активно станува социјална сила? Затоа и постои проблемот на колективна самоорганизација. Мене ми се чини дека проблемот сега е дека, секако, може да инсистирате дека оваа апстрактна економија сè уште ја детерминира реалната економија, но што ако? Проблемот е што освен ако овие работници не најдат некако начин да се организираат за да се тргнат или укинат привилегиите на малцинството, на каква политичка моќ се сведува нивната трудова моќ? И проблемот е што веќе извесно време финансиската класа ги купува материјалните ресурси кои ѝ требаат за да се имунизира од таква политичка закана. Таа претставува ништожен процент од популацијата, но кој ги има материјалните ресурси да уништи или одбие секаков здружен политички предизвик за нејзината моќ. И тоа е политичкиот проблем: дури и некој да се согласува со вас, што би правеле? Како колективно да се организираме за да направиме инстанца на ефективна контра-моќ про-

on the level of epistemology. First, you have to make an epistemological break to conceptualize the power of capital. What is missing in this argument is exactly the last 200 pages of *Capital* - that the power of capital is a historical process. Marx reconstructed capital, which he establishes in the first chapters of *Capital*, then you see how this capital is basically developing in a historical perspective. For example, the class struggle in England. The abstract power of capital is already impossible to untie from historicization. The possibility to challenge the power of capital will always be here.

Ray Brassier: I think you have correctly identified the shortcomings of this account, especially the historicity of these categories and these mechanisms. The point on which I absolutely agree is that because derivatives markets are socially embedded they presuppose a kind of social organization which is capitalistic in the straightforward Marxist sense. This is why I think the distinction Malik wants to make between financialization as *a priori* and markets as *a posteriori*, i.e., financial markets as existing in contemporary capitalism, is unconvincing. I agree that the power of the Marxist account lies in revealing the social-historical mediations, as well as the political presuppositions for these mechanisms. The one reservation I have is whether - and again, I just do not know Marx well enough, but I think this is a big question for contemporary Marxists - as you put it, "the possibility of challenging the power of capital" will always be there. Where is the revolutionary agency? What is the revolutionary agent? The question is whether Marx's account simply needs to be tweaked or radically revised in order to help us deploy a revolutionary program.

Domagoj Mihaljević: I do not think that the revolutionary agent is dead. You said Corbyn, etc. People on one level are not revolutionary, but the class struggle is being fought.

тив оваа апстрактна моќ? Веќе се поминати десет години од кризата во 2008 г. и прашањето е дали крајната контрадикција за Маркс, точката во која капиталот сака да биде целосно анонимен, сака да биде саморегенеративен независно од трудот, се постигнала или не се постигнала. Би требало да има контрадикција која го прави саморепродуцирањето невозможно. Претпоставувам, предлогот на Малик и на другите е дека преку финансијализација, капитализмот ефективно генерира нов систем на поддршка кој би можел да се продолжува непрекинато себеси независно од каква било можна политичка комуникација на трудот во агенс. Со други зборови, сè уште има зависност од трудот во некој облик, но целта на уживањето моќ е да се биде способен да се обликува колективна социјална организација на начин кој *априори* спречува каков било заеднички политички предизвик за моќта. Ова е политиката на финансијализацијата: финансиската класа нашла стратегија за спречување трудот успешно да се организира себеси во ефективна контра-моќ. Но, повторно, прашањето е: Каков облик на колективна самоорганизација би можела ефективно да го предизвика или пробие овој одбранбен механизам што финансиската класа го подигнала за да ја зачува својата привилегија?

Катерина Колозова: Мислам, се случува реконфигурација на капиталот, има реорганизација на економијата во оваа форма, како финансиска економија, таа е неодржлива. И повторно ќе западне во уште една криза. Изгубено е време, на пример во Грција, имаа искупување кое по неколку години ги стави во ситуација полоша од таа во која беше, претпоставувам. Но ќе се вратам на тоа подоцна. Само сакам да појаснам: според Маркс, П овозможуваа П е токму формирањето цени, е еднакво на формирањето цени, или формирањето цени води

Ray Brassier: Yes, I agree.

Natasha Nedelkova: Do you think that this exponential structure or system that speculates with risk rationality, do you think it has influenced or, on symbolic level, for example - people playing games or religious people, or people that play computer games - do you think their gambling can be also felt in the people and their subjectivities and them as individuals - how they speculate in gambling? It is also like a game, but they are very into it like an addiction, do you think this could influence the level where people are massively interested not in organization, not in riots, not in any kind of organization, but games? This transpersonal revolt on the individual level. They fake this because they do not know about it, but they can feel it, they are suddenly interested in games, a lot of these people, in any kind of games.

Ray Brassier: I think basically that financial derivatives are a game. The best way to understand speculation, it seems to me, is as a game. A game which has effectively acquired this preeminent status in contemporary capitalist societies, such that it has the power to create and destroy social institutions. I do not think that gaming and society reflect financial speculation; I think rather that financial speculation is the institutionalization of a game but in circumstances where this game is invested with an extraordinary social power. But because it is a game it is still socially embedded, and it is human agents that play games. The ability to gamble presupposes the ability to play a game, to understand what a game is. Games come in all sorts of different varieties. And I think the problem with the account we have been discussing is that it treats what is effectively a game, a game that because of a peculiar set of social-historical circumstances has acquired exorbitant social power, as the manifestation of something impersonal, something

до формирање цени, вредноста се отелотворува во вредност, па затоа вели дека оваа формула ќе се ослободи не само од формата стока, туку исто така и од пари, парите како такви. Тој го кажал тоа, свесен е за тоа, па начинот на кој ја користи оваа формула во Том 3 е сличен на начинот на кој го користите терминот формирање цени. Но јас не би рекла: „Па што?“, бидејќи мислам дека оваа форма на финансиски капитал е неодржлива поради моменталната криза. Оваа криза зазема вистинска форма во облик на сиромаштија, незадоволство, безредие - мора да се справува со глас, бездомништво, мора да се справува со оваа реалност, и фактот дека неолибералниот формат на капитализам на кој сме навикнати е веќе неодржанлив. Верувам тоа е причината зошто ги добиваме овие нови форми нелиберални демократии, така наречени нелиберални демократии, затоа што верувам дека денес капитализмот е одржлив само преку авторитарна сила. Верувам дека порастот на овие нови форми на авторитаризам се должи на согледувањето или наметнувањето себеси како единствен механизам расположлив денес за одржување на капитализмот како таков.

Реј Брасие: Не сум толку оптимистичен во однос на неодржливоста на капиталот. Рековте, трудот е само еден од изворите на кризата; претпоставувам, еколошката катастрофа е другиот. Но видете, ако некој е песимистичен, би рекол: колку полоши стануваат работите, толку повеќе можеме да очекуваме понатамошни триумфи на неофашистички популизам и реакционерна политика. Колку полоши стануваат работите од материјална гледна точка, толку е поневверојатно дека ќе видиме враќање на еманципаторни политики, туку наместо нив, повторно враќање на сè попараноичен и расистички ксенофобичен популизам, фашизам во Европа и други места. Во 1920-тите и 1930-тите имаше сценарио според кое имаше

independent of society and history, as if it were a game that plays itself, one that does not require human players anymore. I think the notion of a game that plays itself and that does not need any human players is a very venerable metaphysical notion. You can trace it back to Heraclitus's idea of the *aion* as a child at play, creating and destroying worlds. So yes, I think it is a game. The question is how is this game able to order and disorder society in the way in which it does. And I think the answer is a political answer because it has to do with private property and social relations, and why certain individuals, through markets, are invested with the power to determine real economies.

Eszter Berényi: I would like to make a comment. So the neorational perspective from the discussion, derivatives after World War II, this liberal system etc., we can identify a positive and a negative point of view. This anti-system of left populism and right populism is counter-hegemony. So you had Corbyn, and other left populist politicians, that are considered part of the current system, because hegemony builds on the consent of power relations, so that different social forces - like there is a scene where there is a consent between the dominant factors and the subordinates. So that until this consent is broken, there is no counter-hegemony. So I think there is space for revolutionary action and revolutionary left, but this space is not filled yet, because we miss to see as a left the differences like this - the leftist populist kind of Marxist understandings.

Ray Brassier: Yes, I agree, but how would a counter-hegemonic force be constructed? Are the strategies used by people like Corbyn, Sanders, or Mélenchon, a credible model? Or do we need something that challenges actually existing parliamentary democracy? Do you have thoughts on this?

барем организирана работничка класа. Работите беа подобри за левите отколку сега, и видите што се случи. Сега, покрај некои надежни појави, како Корбин, има многу малку индикации на други места во Европа за популација која ја одбива неолибералната оптика или ја поврзува сè поинтензивната криза со неолибералниот капитализам. И тоа е форма на субјективизација. На некој начин, големата идеолошка сила на капитализмот е дека секогаш може да им се обрати на стравовите, параноите и несигурностите на луѓето. И колку полоши стануваат работите, колку повеќе се интензивира кризата, толку повеќе ќе се зголеми барањето за безбедност и заштита. Во тој случај, може лесно да се предвиди, повеќе или помалку долгорочно сценарио во кое ќе имате корпоративни фашистички енклави кои ги бранат правата и привилегиите на своите граѓански клиенти преку масивна сила на воена безбедност. Сметам дека не е доволна еколошка катастрофа за да се поткопа капитализмот. Сметам дека тоа е претерано оптимистично. Луѓето како да мислат дека еколошката катастрофа може конечно да го постигне тоа што не го постигнал организираниот труд, а тоа е, да се доведе на колена капиталот. Мислам дека тоа е само надежно размислување. Мислам, капиталистичката класа ги собрала ресурсите што ѝ требаат за да ја преживее идната еколошка катастрофа. Имаат приватни армии, имаат сè подобри технолошки ресурси за да може да контролираат, манипулираат и, по потреба, уништат каков било вид политичка закана. Сметам, признавањето на ова мора да биде *sine qua non* врз чија основа треба да се разбере што може да се стори.

Катерина Колозова: Субјективноста која би се спротивставила не е веќе работничката класа, се согласувам со тоа.

Eszter Berényi: I do not think these are enough for a counter-hegemony. Sanders is just tending to the needs of the elite of the US, not the right-wing elite but the left-wing elite, but it is still the elite. Because they are all reconstructing the same thing differently. So they are looking at the concept of the hegemony, because hegemony is really organic, and it could be used for change, but still it is the same concept so they do not want to break with it. I do not know if that is possible, because Gramsci identifies counter-hegemony as something coming from somewhere outside. But there is no outside, so then the politics of Corbyn has its outside. But if they had the power they will be outside, so... that is the controversy, and the theory does not face it so maybe there is counter-hegemony, but I do not know if it is as such. And I think this is because so that neoliberalism is applied to crises over crises over crises, so that the system will adapt on crises, so crisis is in fact part of the system and it builds on crises. These are the faults of the system, but it is in, so I do not believe it is unsustainable but rather sustainable.

Davor Löffler: This is about the last comment. So I was thinking what to say about this topic so I am confused because I did not understand whether this is about the replacement of humanity or something else. Because the problem in my view is very trivial. [Recording interruption. - Ed.] It is the Cartesian coordinate system, basically. There is a homogenesis based on where the system grows so to say and reaches a certain stage in the future which can only be defined from universal coordinates of the system, but the system that develops includes homogenesis and cognitive system changes, but these changes are only perceptible through the assumption that there is still a contrast with a general universal framework.

Домагој Михалјевиќ: Во ред, значи, мене ми се чини дека аргументот за парите што го реконструиравте е многу сличен со аргументот на класичните политички економисти од доцниот 19. и раниот 20. век. За нив, имаше заштита на економијата од политиката, и понатаму, на економијата од класната борба. Економијата има свој живот и ја наметнува целата своја двозначност на политиката. Се чини, Малик сака ова да го развие понатаму, не се работи за економијата и капиталот сега, туку за финансиите, фиктивниот капитал кој одеднаш ги прави неизвесни каков било вид политика и класна борба. Ако правилно го разбираам аргументот на Малик, процесот на финансијализација го потчинува организирањето за механизмот на формирањето цени и воспоставува нов политички ред на новата темпоралност. И главните инструменти во воспоставувањето на новата темпоралност се финансиските пазари и дериватите што функционираат како корпоративен институционален механизам. Но нели е овој нов ред, нова моќ на фиктивниот капитал веќе впишана? Веќе споменавте како моќта на финансиите е поврзана со бизнисот на недвижности и со сферата на политиката, затоа што бизнисот со недвижности не е нешто што се случува самостојно. Мислам, аргументот е: за да има моќ фиктивниот капитал, тоа мора да е на ниво на епистемологија. Прво, мора да направите епистемолошки прекин за да ја концептуализирате моќта на капиталот. Она што недостига во овој аргумент се токму последните 200 страници на *Капиталот* - дека моќта на капиталот е историски процес. Маркс го реконструирал капиталот, кој го воспоставува во првите поглавја на *Капиталот*, потоа гледате како овој капитал главно се развива во историска перспектива. На пример, класната борба во Англија. Апстрактната моќ на капиталот веќе е невозможно да се одврзе од историзација. Можноста за предизвикување на моќта на капиталот секогаш ќе биде присутна.

Ray Brassier: Can you elaborate? What is being distinguished?

Davor Löffler: Yes, so there is the temporal divide, prediction of the future... It does not change anything, basically the metrics of this development, so to say, I think it just asserts the systems between metrics and development and the effects that the systems are producing already makes them into more metrics. So there is nothing new that can be derived from the systems, but predict the future temporality and the system out of Cartesian coordinate system. This would be one criticism. And the other problem is pricing. [Recording interruption. - Ed.] There is no quality. Pricing will be totally confusing on such a basis, meaning from pricing all the human activity... producing the future is also retroactively differentiating the present. So in other words we could also say that derivative complexity is nothing else than the differentiation of the present, in that sense. So we have to shift in relationships. And if you agree that there is this shift of potential differentiation of the potential relationships, you have to ask if the other systems, like politics and so on, if they also need to default this new differentiated complexity. There is this category mistake that is going on - there is financial system, from that system there should be potential influence on another political system and obviously it is not broken down to the impossible, we have to think of the political system on the same level of increased complexity as the cognitive system. There is a parallel of differentiation of all systems simultaneously. Because the relationality of the economic system is not independent or in a vacuum. So the legal and the objective relations around the pricing system, they also have to be differentiated at the same time. You see, it does not make sense to think about there is a revolutionary potential in the one system that could be applied to the other system. I think you have to think about this parallel differentiation of all systems and deal with that simultaneously.

Реј Брасие: Мислам, правилно ги идентификува недостатоците на ова видување, особено историчноста на овие категории и овие механизми. Она за што досега се согласувам е бидејќи дериватните пазари се социјално вградени, тие претпоставуваат социјална организација која е капиталистка во вистинска марксистичка смисла. Затоа мислам, дистинкцијата што Малик сака да ја направи меѓу финансијализацијата како *априори* и пазарите како *апостериори*, т.е. финансиските пазари како постојни во современиот капитализам, е неубедлива. Се согласувам дека моќта на марксистичкото видување е во откривањето на социјално-историските медијации, како и политичките претпоставки за овие механизми. Единствено не знам - повторно, едноставно не го знам Маркс доволно добро, но мислам, ова е големо прашање за современите марксисти - како што кажавте, „можноста за предизвикување на моќта на капиталот“ секогаш ќе биде тука. Каде е револуционерниот агенс? Што е револуционерниот агенс? Прашањето е дали видувањето на Маркс треба само да се смени малку или да се ревидира радикално за да ни помогне да употребиме револуционерна програма.

Домагој Михалјевиќ: Не мислам дека е мртов револуционерниот агенс. Рековте, Корбин, итн. Од една страна, луѓето не се револуционерни, но се води класната борба.

Реј Брасие: Да, се согласувам.

Наташа Неделкова: Дали сметате дека оваа експоненцијална структура или систем што шпекулира со рационалноста на ризикот, дали сметате дека влијаела, или, на симболичко ниво, на пример - луѓе играат игри или религиозни лица, или луѓе кои играат компјутерски игри - дали мислите дека нивното коцкање може исто така да се почувствува кај луѓето и нивните субјективности и нив како поедин-

Ray Brassier: The issue is whether there is a logic of differentiation that is common to all these systems. In a way, Malik suggests that this logic of differentiation substantiated in derivatives trading determines every other mode of differentiation. So I take it that you think it is a category mistake to try to derive a logic of differentiation that would be valid across all social system from within a single nested social system. And I agree. The question then will be: is each system governed by a unique mode or dynamic of differentiation? Or is there a mode of differentiation common to them all? Not as a determinate objective state of affairs but as a difference determining the indetermination of the future, since what derivatives inscribe is the allegedly absolute contingency of the future and the difference between one actuality and another.

Davor Löffler: You have the object in that sense - since you take out the qualities - of future predictions, and it does make sense to speak about the future, of generation, of the production of the future, because that is politics - so an interface - an interface to potentially comment on a potential future, and not the future itself, because the future is not subject of a price. But it means what a price connects to, so to say, to produce then. And the effect it causes. So the production of the future and the production of potential futures... and so if I am betting not on the outcome but on the moment I am telling that the potential development might have happened in this moment, so to say - so I am betting on one future and another - so for example investing in the economy and the the company and the profit... I am betting this whole process. [Recording interruption. - Ed.] ... so basically what you have is a miniaturized development of power from which you are, so to say, betting.

ци - како тие шпекулираат во коцкањето? Тоа е исто како игра, но тие се многу внесени во неа, како зависност, дали мислите дека ова би можело да влијае на нивото каде што луѓето се масовно заинтересирани не во организацијата, не во нередите, не во каков било вид организација, туку во игри? Овој трансперсонален револт на поединечно ниво. Се преправаат затоа што не знаат за тоа, но може да го почувствуваат, одеднаш ги интересираат игри; многу од овие луѓе... во какви било игри.

Реј Брасиер: Во основа, мислам, финансиските деривати се игра. Најдобар начин да се разбере шпекулацијата, така ми се чини, е како игра. Игра која ефективно добила таков надмоќен статус во современите капиталистички општества, таков што има моќ да креира и уништува социјални институции. Не мислам дека играњето игри и општеството рефлектираат финансиска шпекулација; повеќе мислам дека финансиската шпекулација е институционализација на игра, но во околноста во кои оваа игра има необична социјална моќ. Но бидејќи е игра, таа е сè уште социјално вградена и човечки агенси играат игри. Способноста да се коцка претпоставува способност да се игра игра, да се разбере што е игра. Игрите се јавуваат во сè какви различни варијации. Мислам, проблемот со видувањето за кое дискутиравме е што го третира она што всушност е игра, игра која поради чудна низа социјално-историски околности се здобила со безмерна социјална моќ, како манифестација на нешто нелично, нешто независно од општеството и од историјата, како да е игра која самата се игра, таква на која не ѝ требаат веќе човечки играчи. Мислам, претставата за игра која се игра себеси и на која не ѝ требаат човечки играчи, е многу ценета метафизичка претстава. Може да ја најдете наназад во Хераклитовата идеја за *αἰὼν* како дете кое игра, креи-

Ray Brassier: Alright, but then how is this different from Malik's claim that the infra-wager operates precisely by abstracting from any cause of determination of the underlying? The wagerer does not care about any of the qualities or properties of the underlying, all that counts is whether or not there will be a loss or a gain. Clearly, you think this is a mistake. I think there is an equivocation in Malik's account when he talks about the indifference of pricing to the value of the underlying because in a way what he says is that whether you are trading in chocolate or charcoal, the empirical characteristics of the underlyings are irrelevant to the way in which the prices are instituted in the contract. But clearly the trader is not indifferent to the quality of the difference between potential loss and gain. So there does seem to be an evaluation; it is just not an evaluation of any determinate quality or characteristic of the underlying. It is an evaluation of the prices' range, their degree of fluctuation. Clearly this is not indifference. So it is inaccurate to say there is a complete abstraction from or indifference to the value of the qualities of the underlying. What occurs is a transplantation or conversion of a quality at the empirical level into a quality at this higher meta level. In other words, I think the infrawagerer is still interested in trade insofar as it involves a price difference, but s/he is just not interested in what anyone in trading is interested in at the level of the assets being priced. But thanks, that was a very helpful redescription.

Dušan Grlja: This is just an observation. The initial question for me is how then the financial crisis is possible if you are faced with a system that works on its own and is quite removed from or indifferent to the actual outcomes of a company gaining or losing profit. So my problem is could it be just a pure speculation, won't there be some kind of material substrate or something like that in the process. I think that we tend to be Eurocentric in assessing what is happening

ра и уништува светови. Така што, да, мислам дека е игра. Прашањето е како може оваа игра да прави ред и неред во општеството на начин на кој тоа го прави. И мислам, одговорот е политички, затоа што се работи за приватна сопственост и социјални релации, и зошто некои поединци, преку пазарите, ја имаат моќта да одредуваат вистински економии.

Естер Беренџи: Би сакала да коментирам. Така, неорационалната перспектива од дискусијата, дериватите по Втората светска војна, овој либерален систем, итн., можеме да идентификуваме позитивно и негативно гледиште. Овој антисистем на левиот популизам и десниот популизам како контра-хегемонија. Така, го имавте Корбин, и други лево-популистички политичари, што се сметаат дел од моменталниот систем, затоа што хегемонијата се гради со согласноста на односите на моќ, така што различни општествени сили - како да има сцена каде што има согласност меѓу доминантните фактори и подредените. Така што додека не се раскине согласноста, нема контра-хегемонија. Така, мислам дека има место за револуционерна акција и за револуционерна левица, но овој простор сè уште не е пополнет, затоа што не успеваме да ги видиме како леви ваквите разлики - левичарско-популистичкиот вид на марксистички сфаќања.

Реј Брасие: Да, се согласувам, но како би била конструирана една контра-хегемонична сила? Дали стратегиите што ги користат луѓе како Корбин, Сандерс или Меланшон, се веројатен модел? Или ни треба нешто што всушност ја предизвикува постојната парламентарна демократија? Што мислите за ова?

Естер Беренџи: Не сметам дека тие се доволни за контра-хегемонија. Сандерс само се грижи за потребите на елитата на САД, не за десничарката елита,

between capital and labor. It is one situation in Europe and USA and another in China and India. So maybe this kind of financial organization and autonomization of financial capital could be explained by historical material processes of the world capitalist economy. It is just that we do not have classical working class in Europe because there is a working class in China or India. And you have to have some commodities to realize the value, to realize the profit. I do not think it is possible to have such an abstract system.

Ray Brassier: Yes, you are quite right to point out that the industrial working class has not so much been dissolved as relocated from Europe and North America to India and China. Perhaps as you suggest this is the historical material condition that makes possible the predominance of financialization in the West. The fact that in India, China and elsewhere the classical condition of proletarian exploitation persists suggests that the accounts we have been discussing tend to focus on relatively unrepresentative local conditions predominating in Europe and North America. I wish I knew more. I am not in a position to say anything very informed about this. It does seem implausible to maintain that finance has supplanted labor when in China you still have billions of proletarians in classic factory-like working conditions. The question is whether the tail is wagging the dog: Which stage of the global capitalist system has the greatest determining power, which should be taken as representative of the whole? This is a question I am not currently equipped to answer, but I think it is a very good one.

Transcribed
by Stanimir Panayotov

туку за левичарската, но сепак, елита е. Затоа што сите тие го реконструираат истото на различен начин. Така, гледаме концепт на хегемонија, затоа што хегемонијата е навистина органска и може да се користи за промена, но сепак, тоа е истиот концепт, така што не сакаат да го прекинат. Не знам дали е тоа можно затоа што Грамши ја идентификува контра-хегемонијата како нешто што произлегува од некаде надвор. Но нема надворешност, но политиката на Корбин има своја надворешност. Но да ја имаат моќта, ќе беа надвор, така... тоа е контроверзијата и теоријата не се соочува со неа, па можеби има контра-хегемонија, но не знам дали е таква. Мислам дека тоа е така за да се применува неолиберализам на криза, па на друга и на друга, за системот да се навикне на криза, па кризата е всушност дел од системот и се заснова на кризи. Ова се грешките на системот, но внатре е, па не мислам дека е неодржлив, туку одржлив.

Давор Лјофлер: Ова е за последниот коментар. Размислував што да кажам на темава, но збунет сум бидејќи не разбрав дали се работи за замена на човештвото или за нешто друго. Затоа што, проблемот, според мене, е многу тривијален. [Прекин во снимањето - забелешка на уредникот.] Главно, се работи за Декартовиот координатен систем. Има основано хомогенеца, каде што системот расте, така да речеме, и достигнува одредена фаза во иднината која може да се дефинира само од универзалните координати на системот, но системот што се развива вклучува хомогенеца и промени во когнитивниот систем, но овие промени се гледаат само преку претпоставката дека сè уште има контраст со генерална универзална рамка.

Реј Брасие: Може да елаборирате? Што е тоа што се разликува?

Давор Лјофлер: Да. Има темпорална разлика, предвидување на иднината... Не менува ништо, главно метриката на овој развој, така да речеме. Мислам, само ги поставува системите меѓу метриката и развојот и ефектите што системите ги произведуваат, веќе ги претвораат во уште повеќе метрика. Така што, нема ништо ново што би можело да се извлече од системите, туку да се предвиди идната темпоралност и системот надвор од Декартовиот координатен систем. Ова би била една критика. Другиот проблем е формирањето цени. [Прекин во снимањето - забелешка на уредникот.] Нема квалитет. Формирањето цени би било целосно збунувачко на таква основа, што значи, од формирањето цени, сета човечка активност... што ја произведува иднината исто така ретроактивно ја диференцира сегашноста. Со други зборови, би можеле да кажеме и дека дериватната комплексност не е ништо друго освен диференцијација на сегашноста, во таа смисла. Мора да ги менуваме односите. И ако се согласувате дека има промена на потенцијална диференцијација на потенцијалните односи, мора да прашате дали другите системи, како политиката и сл., дали и тие мора да ја стандардизираат оваа нова диференцирана комплексност. Има грешка во категориите - има финансиски систем, од тој систем би требало да има потенцијално влијание врз друг политички систем и очигледно, не е сведено на невозможно, мора да мислиме за политичкиот систем на исто ниво на зголемена комплексност како и за когнитивниот систем. Има паралела на диференцијацијата на сите системи симултано. Затоа што релационизмот на економскиот систем не е независен или во вакуум. Така, правните и објективните односи околу системот на формирање цени, и тие мора да се диференцираат во исто време. Гледате, нема смисла да се мисли дека има револуционерен потенцијал во единствениот систем што може да се примени во другиот систем?

Мислам, треба да помислите на оваа паралелна диференцијација на сите системи и да се справите со тоа симултано.

Реј Брасие: Проблемот е дали има логика на диференцијација што е заедничка за сите овие системи. На некој начин, Малик предлага дека оваа логика на диференцијација потврдена во тргувањето на дериватите, го детерминира секој друг модел на диференцијација. Така, претпоставувам дека мислите дека е категоричка грешка да се обидете да извлечете логика во диференцијацијата што би важела во целиот социјален систем од рамките на еден вграден социјален систем. И се согласувам. Тогаш, прашањето би било: дали секој систем е воден од уникатен облик или динамика на диференцијација? Или има облик на диференцијација заеднички за сите нив? Не како детерминирана објективна состојба на нештата, туку како разлика кога ја детерминира недетерминираноста на иднината, бидејќи тоа што го подразбираат дериватите е наводната апсолутна непредвидливост на иднината и разликата меѓу една стварност и друга.

Давор Лјофлер: Го имате објектот во таа смисла - штом ги вадите квалитетите - на идните предвидувања, и има смисла да се зборува за иднината, за генерирање, за произведување на иднината, затоа што тоа е политика - така што интерфејс - интерфејс за потенцијално да се коментира за потенцијална иднина, но не за самата иднина, затоа што иднината не е предмет на цена. Но тоа значи, она со што се поврзува цената, така да кажеме, за да продуцира; и ефектот кој го предизвикува. Така, производството на иднината и производството на потенцијалните иднини... и така, ако јас се обложувам не на исходот, туку на моментот, велеам дека потенцијалниот развој можеби се случил во овој мо-

мент, така да речеме - така, се обложувам на една иднина и на друга - на пример инвестирањето во економијата и фирмата и профитот... се обложувам во целиот процес. [Прекин во снимањето - забелешка на уредникот.] ... главно, имате минијатуризиран развој на моќ од која, така да речеме, се обложувате.

Реј Брасие: Добро, но како е тоа различно од тврдењето на Малик дека инфраоблогот функционира токму преку апстрахирање од каква било причина за детерминација на основното? На обложувачот не му е грижа за ниеден од квалитетите или својствата на основното, важно е само дали ќе има добивка или загуба. Јасно, сметате дека ова е грешка. Мислам, има двосмисленост во видувањето на Малик кога тој зборува за индиферентноста на формирањето цена во однос на вредноста на основното, затоа што, на некој начин, она што тој го вели е дека дали тргувате со чоколадо или јаглен, емпириските карактеристики на основното се ирелевантни во однос на начинот на кој се воспоставуваат цените во договорот. Но јасно, трговецот не е индиферентен во однос на квалитетот на разликата меѓу потенцијалната загуба и добивка. Така што, се чини, има процена; само што не е процена на некој детерминантен квалитет или карактеристика на основното. Се работи за процена на опсегот на цените, нивниот степен на флукуација. Јасно е дека ова не е индиферентност. Така, неправилно е да се каже дека има целосна апстракција од или индиферентност во однос на вредноста на квалитетите на основното. Се случува трансплантација или конверзија на квалитет на емпириско ниво, во квалитет на повисоко метаниво. Со други зборови, мислам дека инфраобложувачот е сè уште заинтересиран за тргување, се додека е вклучена разлика во цените, но едноставно не е заинтересиран за она за што се заинтересирани сите во тргувањето на ниво на формирање цени на средства. Но благодарам, тоа беше многу корисен повторен опис.

Душан Грлја: Ова е само согледување. Првичното прашање за мене е како тогаш е можна финансиската криза ако сте соочени со систем кој функционира сам и е сосем поместен или индиферентен во однос на страните исходи на фирма која остварува или губи профит. Мојот проблем е, дали може да биде само чиста шпекулација, не би имало ли некаков материјален супстрат или нешто такво во процесот. Сметам, имаме тенденција да бидеме евроцентристи во проценувањето што се случува меѓу капиталот и трудот. Една е ситуацијата во Европа и во САД, а друга во Кина и во Индија. Така, можеби овој вид финансиска организација и автономизација на финансискиот капитал би можеле да се објаснат со историски материјални процеси на светската капиталистичка економија. Едноставно, ние во Европа немаме класична работничка класа затоа што има работничка класа во Кина или Индија. Мора да имате производи за да се реализира вредноста, да се реализира профитот. Не верувам дека е можно да се има таков апстрактен систем.

Реј Брасие: Да, сосем имате право кога истакнувате дека индустриската работничка класа не е уништена, туку релоцирана од Европа и Северна Америка, во Индија и во Кина. Можеби, како што предлагате, ова е историскиот материјален услов кој ја прави можна предоминантноста на финансијализацијата на Западот. Фактот што во Индија, Кина и на други места, класичната состојба со пролетерска експлоатација продолжува, кажува дека видувањата за кои зборувавме имаат тенденција да се фокусираат на релативно нерепрезентативни локални услови кои прежно доминираат во Европа и Северна Америка. Би сакал да знаев повеќе. Не сум во можност да кажам нешто многу корисно за ова. Се чини неубедливо да се тврди дека финансиите го преместиле трудот кога во Кина сè уште имате неколку милијарди про-

летери во класични работни услови слични на тие во фабриките. Прашањето е дали опашот го мавта кучето: Која фаза на глобалниот капиталистички систем има најголема детерминиращка моќ, која треба да се земе како репрезентативна за целината? Ова е прашање кое моментално не можам да го одговорам, но мислам дека е многу добро.

Превод од англиски:
Родна Русковска